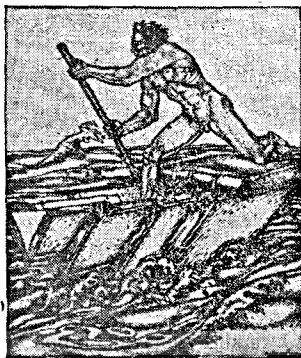

1934 JANUAR HO

450917

B'NAI B'RITH SZEMLE

BCU Cluj

BCU Cluj-Napoca

BCPER202509890

T A R T A L O M

Dr. Kertész Jenő elnök tv.: Lássunk magvetéshez! — **A BB-Rend halottai.** — **Dr. Alfred Goldschmidt tv.:** A páholygondolat ereje. — **Az Unitas páholy tisztikar-iktató ülése.** **Dr. Hunwald Izidor exelnök tv. és ifj. Retter Mór elnök tv. ünnepi beszédei.** — **Dr. Fischer József tv.:** Pop-Cicio István. — **Br. Dr. Josef Hamburg:** Die Richtlinien unserer Studentenhilfe. — **A Salom páholy nővérszervezete munkában.** **Dr. Ligeti Sándorné alelnök nővér beszámolója.** — **A Rend megszületése.** **Képek a BB-páholyok életéből.** — **Dr. Ligeti Ernő tv.:** A hitleri zsidóüldözés első évfordulója. — **Zsidó Világ: Diamant Izsó alelnök tv.:** A zsidóság mitosza. — **Móra Ferenc és a zsidóság.** — **Döblin Judenbuchja.** — **Richard Beer-Hoffmann David trológiája.** — **Stefan George.** — **Külföldi BB-élet.**

INHALT:

Br. Pr. Dr. Eugen Kertész: Es beginne das Saeeen! — **Die Verstorbenen des Ordens.** — **Br. Grossekr. Dr. Alfred Goldschmidt:** Die Staerke des Logengedankens. — **Die Installierungs-Sitzung der w. Unitas.** — **Br. Dr. Josef Fischer:** Stefan Pop-Cieio. — **Br. Dr. Josef Hamburg:** Die Richtlinien unserer Studentenhilfe. — **Referat der Schw. Vizepraes. Dr. Helene Ligeti** über die Arbeit der Schwesternorganisation der w. Schalom. — **Die Geburt des Ordens.** — **Br. Dr. Ernst Ligeti:** Über die Lage der Juden in Deutschland. — **Br. Vizepr. Izsó Diamant:** Das Mythos des Judentums. — **Franz Móra** und die Juden. — **Döblins** Judenbuch. — Über das neueste Werk **Richard Beer-Hoffmanns**. **Stefan George.** — **Aus anderen Distrikten.**

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Kézirat gyanánt

B'NAI B'RITH SZEMLE

AZ ERDÉLYI PÁHOLYOK MUNKAKÖZÖSSÉGÉNEK HAVI KÖZLÖNYE
MONATSBLAETTER DER TRANSSELYV. ARBEITSGEMEINSCHAFT I. O. B. B. IX.

LÁSSUNK MAGVETÉSHEZ!

A Salom páholy 1934 január 30-i ünnepi ülésén előadta dr. Kertész Jenő elnök tv.

Nem leszek profánul ünnepélyes, nem keresek külső hatást. Zavarólag hathat az elmélyedt gondolatokra az emberi hiúságot simogató taps, feltűnést keltő szerencsekívánat. Nem művészi előadást tartunk, még kevésbé műkedvelőit, sem önképzőkörít. Nem tartozhatik eszközeink közé tehát a teatralitás sem.

Összebujuk jónéhány bajtárs, társak a bajban, segíteni, másokon és magunkon segíteni akaró és segítő néhány. Azon népből valók, melynek bárki előimádkozója lehet, bárki a népből, mi nagy kultúrának jele, hogy még a vallásból is elvileg és kezdete kezdetén száműzve a formalitás. Hogy a hagyomány itt is elvégezte a merevítő, mindeure reáefekvő, berozsdásító hatást, nem csodálni való. „Palást nélküli pap, orgona nélküli, aranycirádáktól mentes templom” a mi munkánk sceneriája. Egyik a sok közül, jómagam kerültem benne az élre, újra idekerültem és imígyen szólok:

A defenzívába kényszerített zsidó népből egy önkéntes hadsereg vagyunk, magunk vállaltuk szabályainkat, terheinket, fegyelemünket és minden felette áll mennyiségben, minőségben a kívülállókénál. Emberi ember, emberfeletti ember akartunk lenni tegnap és ma minden óhajunk emberré lenni, legalább emberré. Ezzel fordított arányban nőttek kötelességeink erkölcsiéiben és anyagiakban. Ez megalakulásunk megokolása és ez célkitűzésünk is. Az önkéntes hadsereg a társadalom kiválasztottjaiból alakultnak hiszi magát és a társadalom erkölcsi vezetése, szellemi irányítása: feladatának generális körülírása.

Mi más lehet tehát az élre lendített B. B.-nek programja, mint tisztán, minden zavaró atmoszférától, személyi és személytelen akadályoktól mentesen valósítani az ígét. Mert a testet nem öltött ige önmagunkat csaló és így sok másokat is megtévesztő, veszedelmes mákony. Életet adni a formáknak, rugalmasan alkalmazkodni az adottságokhoz, de pillanatra sem feledve, hogy csakis a folyton fejlődés ad életet és a pillanatnyi megállás is veszélyes lehet, hacsak nem a nagy elánban kifulladás pillanatnyi kifuvása az.

Szántottunk tavaly az új vetésre, új idők, új veszélyek, új szükségletek, új módszerek vetéséhez. Traktorra és nem langyos és formamosolyos faékével szántottunk alá. Felzavartunk bizony — úgy mondják — profán kézzel és súlyos szavakkal formákba merevedni

kész szellemeket, a békét, a hagyományt, — sértettünk érzékenységet, egyéni ambíciót, presztizst, mindezt a legjobb hiszeműek közt is, de a nagy és újmódis vetéshez oly szántás kellett, mely nem lehetett figyelemmel ezekre a jelenségekre.

Szántottunk, talán nem mindenben prima gyártmányu traktorokkal, magunkcsinálta eszközökkel, mikor intronálni igyekeztünk a fegyelmet: a megjelenésben, a felszólalásban, a munkateljesítéshez jelentkezésben, az önkéntes felajánlásban. És lett a látogatottság X%-kal nagyobb. Megkezdettük kifizetni adósságunkat. A hosszú időre megakadt sorozás megkezdődött, hogy ne egy töredék végezze az egész társadalmunk minden alkalmasát megkövetelő szervezet munkáját, erkölcsi és anyagi áldozatát. Megkezdettük a K-alapot, amely nélkül nem lehet nagy vonalú munkát ki is gondolni, nem hogy kezdeni lehetne. Oly munkához fogtunk hozzá, mely évente addig kell, hogy folytattassék, hogy anyagilag megfelelő bázis lehessen létesítendő terveinkhez.

Last but not least, vagy hogy találóbban fejezzem ki magam: Zucker bleibt zuletzt: megindult a nővérmunka alapvetése, vajudnak a mi drágáinknak, szépeinknek, okosainknak gondolatai, hova is lendüljenek a kezdő sebesség illő kvantitásával. Nagy terv, szédítő perspektívák tárulnak fel, ha életünk párja, gyermekeink szülője, nevelője, alakítója, életünk megszépítője, ennek tartalmát adója is mellénk áll és támogat, sürget, lelkesít, kiegészít. Mert csakis a nővérekkel együtt kezdhetjük meg a társadalmi intézményeinkről való effektív gondoskodást. Egy program a nagy szántás elevenjéből.

Kitárt, lendített, izmos karral, felemelt homlokkal és ragyogó szemekkel fogunk hozzá a vetésnek: mi legyünk hivatott, önkéntes, produktív és fegyelmezett vezetői az életnek, magunk és drága utódaink életének. Ennek a csodálatosan lelkesítő lelki laboratóriumnak mindenki járuljon hozzá berendezéséhez: és emléket állít magának, érenél maradandóbbat. Idejárjunk lelki megnyugvásért, optimizmusért, példaadásért elismerésben és kritikában áldozni örömmel, mindig a köteles minimumon felül. A szegény keveset, a jó módu többet, a gazdag mindenki helyett.

Ennyi emberit, szellemit, magasabbrendűt pedig csakis derüs, egyetértő atmoszférában lehet kigondolni, irányítani, megvalósítani és neki örvendeni. Ezért nem keresek külső hatást, csak elmélyedést és derüs mosolyt, magabizást tapsorkán és gratuláció helyett.

Ennyit magamról és munkatársaimról, kikért garantálok, mert garanciák ők önmagukban.

Fegyelmezett közmunkát akarunk az egész zsidó társadalom megszervezése és az egész zsidó társadalmat érdeklő nagy közintézmények érdekében. A létezőket meg akarjuk erősíteni, át akarjuk alakítani népi bázist adva nekik, népi vezetést és kontrollt. Újakat akarunk létesíteni, iskolaegyesületet, erdélyi, vagy országos kórházegyesületet, stb. Mindenekfelett pedig akarjuk a zsidó társadalmi egyesületek egységesítését minden tüzeken és vizeken keresztül.

Építeni akarunk erős falát a mi boldogulásunk épületének, mert nem sirni akarunk a babiloni sötét vizeknél, hanem élni, derüs, egyetértő, fegyelmezett testvéri életet.

A BB-REND HALOTTJAI

A németországi disztrikt és az egész BB-rendet három kiváló tv. elhunytával oly súlyos veszteség érte, amely a zsidóság egyetemességének részvétét keltette fel. Rövid egymásutánban haltak el:

Dr. Hugó Kuznitsky tv., a német disztrikt disz-nagyaelnöke,
Dr. Alfred Goldschmidt tv., a német disztrikt nagytitkára és
Dr. Karl Melchior tv., a német zsidók birodalmi képviselőjének tagja.

Dr. Hugó Kuznitsky tv., 1860. júl. 31-én született. Már fiatal éveiben vezető szerepet töltött be a német disztrikt életében, amelynek 1911-ben nagyaelnöke lett. Amidőn 1928-ban egészségi okokból le kellett mondania tisztségéről, érdemei elismerésül disz-nagyaelnökké választották meg. A Rendben való tevékenységét mindenkor egyenesség és nemes gondolkodás jellemezték, s a zsidóság iránti mély szeretete teljes mélységükben felismertette vele a Rend feladatait. A Rend alkotmányi kérdéseiben szaktekintélynek ismerték, így éveken át tagja volt a Rend fellebbezési bíróságának is. „Die erziehliche Wirkung des Ordens“ és „Das Wesen des Ordens Bne Briss und seine Bedeutung für die deutsche Judenheit“ című tanulmányait a német disztrikt füzetalakban kiadta. Utóbbi a Salom páholy könyvtárának is birtokában van.

Dr. Alfred Goldschmidt tv., már husz éves korában, 1886-ban alapítója volt az első breslaui zsidó diákegyesületnek. Ugyancsak alapítása óta tevékenyen résztvett a „Zentralverein deutscher Staatsbürger jüdischen Glaubens“ működésében, amelynek központi vezetőségi tagja volt. Legintenzívebb érdeklődése a páholyélet felé irányult. 1903-ban a breslaui „Lessing“-páholy elnökévé, 1912-ben a königshüttei „Michael Sachs“-páholy elnökévé választották meg, 1918-ban és 1925-ben pedig a berlini „Spinoza“ páholy elnöki tisztségét töltötte be. 1922-ben a németországi disztrikt nagytitkárává választották meg. A Rendben való tevékenységét átmenetileg félbeszakította a háború, amelynek ideje alatt mint főtörzsorvos teljesített szolgálatot és egy fogolyábor parancsnoka volt. A német infláció idejében, amikor Ludendorff politikai hatalma csúcsponjtján volt, Dr. Alfred Goldschmidt tv. nem riadt vissza attól, hogy Ludendorffnak a BB-rend és a zsidóság elleni támadását a Vossische Zeitung 1921. nov. 27-i számában közzétett nyílt levelével visszaverje. A BB-gondolat kimélyítését és a Rend történetének kutatását számos értékes tanulmány megírásával szolgálta. Szerkesztője volt a német disztrikt havi szemléjének. Ebben a minőségében élénk figyelemmel kísérte az erdélyi BB-páholyok Munkaközösségének tevékenységét is, amelynek minden megkeresésére testvéri készséggel reagált. Munkatársa volt a Zsidó Lexikonnak, a zsidó Enciklopédiának és a német disztrikt 50 éves fennállása alkalmából megjelent gazdag tartalmu könyvnek. Az ezen könyvhöz írott előszavát dr. Alfred Goldschmidt tv.-re való kegyeletos visszaemlékezéssel jelen számunkban közöljük.

Dr. Karl Melchior tv. 1871-ben született, Hamburgban. Először bírói hivatalt töltött be, majd a Warburg & Co. cég sindikusa, később pedig beltagja lett. A háború alatt Németország képviselőjében gábona- és pénzügyi egyezmények megkötése céljából Romániában is járt és pénzügyi referense volt a szentpétervári és kievi német delegációknak is. 1918–19-ben elnöke volt a német fegyverszüneti bizottság pénzügyi szekciójának, 1919-ben pedig egyike volt Németország hat kiküldöttjének a versaillesi béketárgyalásoknál. 1920-ban mint szakértő vett részt a Németország és az entente-államok között Spaaban és Brüsszelben, majd pedig 1922-ben Génúában folytatott tárgyalásokon. 1929-ben Németország helyettes meghatalmazottjaként vett részt a párizsi jóvátételi tárgyalásokon. Dr. Hans Luther, a birodalmi bank akkori elnöke, a nemzetközi fizetések bankja ügyvezetőségének német tagjául nevezte ki. A Dr. Karl Melchior akciójának köszönhető, hogy Németország jóvátételi fizetéseit oly nagymértékben lecsökkentették. 1933 áprilisában, az új kurzus bekövetkezésekor, ennek dacára vissza kellett vonulnia. — A BB-Rendbe 1923-ban kérte a felvételét. A zsidó közéletben főleg a „Zentralausschuss für Hilfe u. Aufbau“ létrehozásával és ebben való közreműködésével, valamint a német zsidóság egységes képviselőjének megteremtésével szerzett magának elévülhetetlen érdemeket.

Az erdélyi BB-páholyok testvéri részvétellel osztoznak a német disztrikt gyászában.

A PÁHOLYGONDOLAT EREJE

Írta: **Dr. ALFRED GOLDSCHMIDT** tv.

A páholygondolat az emberi kiteljesülés felé való igyekezet gondolata. Az emberek legjobbjainak szelleme ez és — Lessing szerint — olyan régi, mint maga a polgári társadalom. Története egybefonódik az emberiség történetével és annak legjobb gyökerével. A történelem minden magasztossága rejlik benne. Mint gyakran a történelemben, ezuttal is a nagy alkotás kicsiny kezdetből indult. Az a vélemény, hogy a tv-i közösségek számára az angol kőművesek és a német kőfaragók voltak példaadók. Alapvető elvei: a kölcsönös támogatás és a jótékonyság, amely később általános értékű etikussá fejlődött. A testvérek bizonyos formák és jelek között érintkeztek egymással, amelyeket mesterségük szimbólumaiból kölcsönöztek. Találkozási helyük egy lugas, vagy egy sátor volt. (Loge, Loggia, Loghum.)

Voos „Geschichte der Freimaurerei“ c. könyve szerint a jeleknek kötelező erejük volt. Ha a jelet a tv. megkapta, akkor szabadkőműves kötelessége volt lejönni hozzá még akkor is, ha fönt volt valahol a torony tetején. Kötelessége a megszorult tv-t pénzzel, vagy munkaalkalommal, vagy egyéb módon támogatni.

További eszközei a tv-i kapcsolatoknak: az eskü és az alkotmány. Egy titok — még ha nem is az — az embereket egymáshoz köti és egymás iránt bizalmasokká teszi őket. Így vették körül magukat a titok látogatásával. És kötelességeket háritottak egymásra. Mert csak ezzel tudtak küzdeni a pártoskodás kinövéséi ellen. A szövetséget úgy képzeltek, mint a tisztességes emberek egybefonódását.

A modern szabadkőműves rendek ősei a görögök és rómaiaknak misztériumos közületei voltak Kisázsiaiban, Perzsiában és Egyiptomban. Olyan emberek köre volt ez, akik a köznapiságon túl valami magasabb felé törekedtek és átfogó gondolatokkal akartak közelebb jutni az össz-emberiséghez. A fej bölcsességébe a szív bölcsességét akarták bekapcsolni. Ez a törekvés az élet magas értékeinek felfokozása érdekében ma is érvényesül. Az önzetlen munka az összeség javára szent munkának tekintendő — misztériumnak.

Egyik vezető szelleme a páholygondolatnak Giordano Bruno volt, aki tudvalevőleg 1600-ban máglyahalált halt Rómában. Ismerjük örök érvényű igéjét: „Mégis mozog a föld“. Az iskolai felfogás szerint Galilei mondotta volna e szavakat, de az oknyomozó történelem az emberi nagyság és az emberi kicsinyesség e dokumentumáról tudja, hogy Giordano Brunótól ered. Ez a történeti egyéniség arra tanít bennünket, hogyan kell a bölcsnek meghalnia. „Sokkal nagyobb félelemmel mondjátok ki fölöttem az ítéletet — szólt bíráihoz — mint ahogy azt én érzem.“

Ő azonban a szellemi vezér volt. A szabadkőművesség alapítójaül Jacob Wren templomépítész tekintik. A szabadkőművesség eredetileg egyszerű emberek egyesülése volt. Amikor 1717-ben Londonban megalakult az első nagypáholy, a négy páholy együttesen 60 tagot számlált. A szabadkőművesség aztán abban az arányban fejlődött, ahogy az idők során az előkelő és kiváló emberek is érdeklődtek irányában. A titokzatosság és a kíváncsiság vitte őket az egyszerű, nemes emberek táborába, mert azt hitték, hogy valami rendkívülit fognak tapasztalni. Voltak, akik azt hitték, hogy közöttük találják meg a bölcsesek követét, vagy hogy ők azok, akik aranyat tudnak készíteni kevésbé nemes fémekből és talán ők képesek megfékezni a szellemeket.

Amikor Montague herceg lett a páholyok nagymestere, az előkelőségek valósággal ostromot intéztek a páholyok felé, hogy bejuszanak. Divat lett a szabadkőművesség. Britanniában, Írlandban, egész Európában alakultak páholyok. Idővel világszövetséggé épült ki ez a szervezet és századunk elején már 8000 páholy működött, közöttük 100 nagypáholy. Az egyház ellenséges magatartása, a pápák bullái, amelyekben kiátkozták a szabadkőműveseket, csak emelték a páholyok és tagjaik tekintélyét.

Franciaországban a páholyügyet — mint ahogy azt Itáliában is láttuk a világháború során — politikai célokká degradálták. Hogy kik voltak tagjai a szabadkőműves szövetségeknek, arra elég néhány nevet említenünk: Nagy Frigyes, Lessinget, Goethét, Károly Agostont, III. Frigyes császárt, Mozartot és Fichtét. A páholyok mellett szelbámosok és csalók is próbálkoztak a páholyok titokzatosságát és az iránta megnyilvánult érdeklődést kihasználni. Fantasztikus páholyokat alakítottak, fantasztikus rendfokozatokat osztogattak, amivel sok embert megszédítettek. Nemcsak megkopsztották őket, hanem — Cagliostro esete igazolja, — politikailag is visszaéltek a páholygondlattal. Ez természetesen, mint minden álnokság, csak ideig-óráig tarthatott. A végén ezek a fonák alakulatok szánalmasan megbuktak.

A szabadkőművesség emberiségének, magasabb elveinek legsebbebb műve Lessing „Bölcs Náthánja“. Ez a dráma abból a gondolatkörből és abból az érzelmi világból sarjadt, amelynek letéteményese az a páholy volt, amelyben Lessing működött. Ugyancsak ebből a szellemből fakadt Goethe „Faustja“ is, amely az emberi törekvéseket a maguk hiábavalóságában és egyuttal a maga mindenhatóságában

mutatja. Mozart „Varázsfuvolója“, amely a világosság és sötétség zenei revelációja, szintén innen vette inspirációját. Goethe híres sorai az „Ergo bibamus“ c. versében a legtisztábban tükröztetik vissza a szabadkőműves lelkiséget.

Edel sei der Mensch,
Hilfreich und gut!
Denn das allein
Unterscheidet ihn
Von allen Wesen,
Die wir kennen.

Lessing a szabadkőművességről párbeszédese művet írt. Ebből vesszük az alábbi sorokat:

„Az államok abból a célból egyesítik az embereket, hogy ebben az egyesülésben minden ember az elérhető boldogságnak biztos részese lehessen. A teljes boldogság természetesen lehetetlen, főleg az ellentétek miatt, amelyek egyrészt a népek között alakulnak ki, másfelől az egyének születési és hajlamossági diszpozícióik következtében. Ezek az ellentétek egyenletlenségekre s surlódásokra adnak alkalmat, az állam legjobbjai tehát azon igyekeznek, hogy áthidalják az ellentéteket. Kíváncsú volna, ha minden államban olyan férfiak állanának az élen, akiket nem szédít meg a magas polgári, vagy katonai pozíció, akik le tudnak ereszkedni a kisebb rangukhoz, az egyszerű dolgozókhöz és pedig azért, hogy őket magasabb szintre emeljék.“

A szabadkőművesek alapvető követelménye volt, hogy a kimagasló képességű embereket vallásra, nemzetiségre és polgári állásra való tekintet nélkül vegyék föl a Rend tagjai közé. Ez volt Lessingnek is a követelése a zsidók irányában, ami az akkori időkben sokat jelentett. Lessing ezeket írta: „Engedjétek közénk mindenkit, aki arra méltó. Azt az egyszerű cipészt is, akinek eredeti gondolatai vannak. Jöjjön, jelentkezzen nálunk és fogadjuk testvéri szívélyességgel.“

A páholygondolatnak, mint minden emberi megnyilatkozásnak, fogyatkozásai is vannak. A cselekedet ugyanis mögötte marad az eszmének. A gondolat zárt teljességét — legalább is a mai napig — nem sikerült elérni. Így például az asszonyokat kizárták a mozgalmából. Ez jelenti tehát a világ felének a kizárását. Csak kevés amerikai páholyba engedték pl. a nővéreket. A zsidókat is igazságtalanul mustrálták meg.

Hiszen lehet, hogy e kizárásokat célszerűségi szempontok igazolják. Tény azonban, hogy az emberiség gondolata a páholyokon át maradék nélkül nem teljesül. E fogyatkozások ellenére is azonban föl kell ismerni a páholyszövetségek tagjaiban a törekvést az ellentétek áthidalására. Ez bizonyára meg is fog történni, ha meglesz hozzá a kellő akarat.

Lessing gondolatmenetének tisztasága és becsülete átvezet a zsidó eszmeiséghez. Szívesen látjuk a jó munkát, amit a szabadkőművesek végeztek, boldogan követjük a nagy emberi gondolatokat, amelyeket ők nyitottak meg a világ számára, csak egyet nem látunk: hogy a zsidókra is alkalmazták volna a nagy eszméket. Azok, akiknek semmi közük a valláshoz és politikához, páholyokat alakítanak, amelyek tisztára a keresztény hitelveken alapulnak és ezzel az indokolással nem vesznek föl kifogástalan zsidó férfiakat a rend kebelébe. Az ilyen forma azonban nem egyeztethető össze a páholygondolat szabadságával. A nagy francia forradalom szerint nem létezik fél-szabadság, ép oly kevésbé, mint ahogy nincs fél-igazság,

Igy történhetett, hogy az emberiség gondolata zsidó köntöst öltött. A Bné Brith rend az, amely a zsidó gondolatot megtestesíti. Németországban 100 zsidó páholy egyesült arra a célra, hogy a jótékony-ság, a testvériesség és az egyetértés emberi gondolatában egyesítse a nemesebben gondolkodó zsidókat. Alapítása összeesik az antiszemita mozgalom első idejével, amikor a német páholysok egyre azon mesterkedtek, hogy a zsidókat kizárják az emberiség fogalmából, vagy legalább is, hogy megnehezítsék számukra azt, hogy bekerüljenek a nemesen gondolkodó férfiak táborába.

A Bné Brith rend zsidó férfiak rendje, akik „föladatul tüzték ki, hogy a Rend zsidókat egyesítsen az emberiség legmagasab és legideálisab javainak előmozdítására, hogy megerősítse és minél teljesebbé fejlessze népünk fiainak szellemi és erkölcsi karakterét, hogy beléjük plántálja az emberi szeretetet, az emberi méltóságot és a hűség legtisztább alapelveit, hogy támogassák a tudományt és a művészetet, enyhítsék a szegények és a szűkölködők nyomorát, hogy az üldözöttek oldalára álljanak, hogy látogassák és ápolják a betegeket és megvédelmezzék az özvegyeket és árvákat.”

A rend reméli, hogy hozzá fog járulni ahhoz, hogy az emberiség gondolata ne korlátoztassék felekezetekre, hanem hogy kifejlődjék igazi általános emberi gondolatná. E világnézet alapján a rend nem ragaszkodik felekezetekhez, vagy vallásokhoz, hanem ambíciója, hogy igazi átfogó gondolatná teljesüljön. E világnézet diktálja, hogy a rend segélyakciói ne szorítkozzanak tisztára a zsidó közösségre, hanem mindazokra, akik arra rászorultak.

A páholygondolat a háboru során visszafejlődőben volt, erejét azonban nem veszítette el. A háboru után az emberi szenvedések tragikus módon felfokozódtak, adva volt tehát annak a szükség, hogy enyhítsunk a bajokon. Ennek legbeváltabb eszköze pedig a páholy volt.

AZ UNITAS PÁHOLY TISZTIKAR-IKTATÓ ÜLÉSE

**Dr. Hunwald Izidor exelnök tv. és ifj.
Reiter Mór elnök tv. ünnepi beszédei**

Február 4-én iktatta be hivatalába Dr. Hunwald Izidor exelnök tv. a szatmári Unitas páholy 1934. évi tisztikarát. Az installálás alkalmából Dr. Hunwald Izidor exelnök tv. lendületes és mély gondolatokban gazdag beszédet intézett a tisztikar tagjaihoz és az ünnepi ülésre egybegyűlt tv-ekhez. Beszédében elsősorban ifj. Reiter Mór újból megválasztott elnök tv.-hez fordult Dr. Hunwald Izidor exelnök tv. e szavakkal:

„Virágzása korában a római köztársaságnak hagyományai közé tartozott, hogy az ország kormányzását évről-évre a szentusnak más és más kiváló tagjára bízták. Rendkívül fontosnak tartották, hogy a konzul tisztsége ne csontosodjék meg egy kézben, hanem az állandó változás által lehetőleg minél több római polgár nyerjen gyakorlatot az államügyek legfőbb intézésében. Csak ritka kivételes esetekben tért el a szenátus ettől a hagyománytól.

A mi alkotmányunk nem ismer ilyen törvényt, az egyes páholysok azonban — kevés eltéréssel — ragaszkodnak ehhez a szabályhoz, s csak kivételes esetekben választják a testvérek a maguk kebeléből ugyanazt a testvért két egymásután következő évben elnökké, s csak

azt, aki arra különösen érdemesnek mutatkozott.

Másodszori megválasztásod így nagyobb megtiszteltetés, mint a tavaly Veled szemben előlegezett bizalom. Hü tükre annak, hogy a testvérek első évi működésedet a legteljesebb helyesléssel fogadták. Bizakodó természetedből kisugárzó reményedet a jövőben és törhetetlen hitedet páholyunk életrevalóságában át tudtad ültetni a testvérek gyülekezetének lelkébe, s utóbbiak támogatásával és a jól megválasztott tisztikar segítségével szétörhetetlen egységgé kovácsoltad össze a testvéri láncot."

Majd a páholynak a jótékonyság terén való hivatásával és e hivatásból fakadó teljesítményeivel foglalkozott beszédében Dr. Hunwald Izidor exelnök tv.

„Fontosak az összejövetelek, fontosak az ott elhangzott szavak — mondotta, — de tettekre van elsősorban szükség, ha meg akarjuk nyugtatni lelkiismeretünket, hogy elveink elsejének, a jótékonyságnak csak némileg is eleget tettünk."

„Páholyunkra nagyobb szükség van ma, mint megalakulása óta bármikor. Ha a testvéri lánc minden tagja úgy a páholyban, mint azonkívül szem előtt tartja nagy célkitűzéseit és azok szerint cselekszik, úgy a hatás nem marad el. Nehéz idők elé nézünk. Ha a gazdasági életben mutatkoznak is a távoli javulás jelenségei, más oldalról azonban egyre borul a látóhatár. Sok nehéz, keserves szenvedést élt át a zsidóság, üldözések, elnyomások állandósultak felette. Mégis úgy vélem, a maihoz hasonló nyomás talán sohasem fektette meg lelkünket. Kb. másfél századon át megszoktuk, hogy ha helyenként és időnként fel is lángolt egy zsidóellenes hullám, a fejlődő kultúra és emelkedettebb emberi érzés eltüntette a válaszfalakat a zsidóság és a környező népek között. Megtanulták egymást kölcsönösen becsülni és tisztelni, s a zsidóság hálás is volt, minden öröklött képességét és ősi szellemi adottságát annak a népnek szolgálatába állította, mely hazája lett. Öntudatosabb lett a zsidóság, tultengő önértzet nélkül vallhatja, hogy — sokszor ősi hagyományai rovására — tett eleget hazája iránti kötelességének, fejlesztette annak tudományos, szellemi és gazdasági életét, a szerintünk jogosulatlan támadás tehát most mélyebben érint minket, mint régebben elődeinket bármikor érintette. Lelkileg erősebb a hatás, mert lelkileg erősebben voltunk és vagyunk bekapcsolódva a környező népek lelki életébe.

De a gazdasági javulás szórványos jelenségein kívül mutatkozik még egy reménysugár a zsidóság életében. Egy ma még kicsiny, de már fényes csillag ragyog az égen; a tetszhalottaiból feléledt Erec Jisráélben, hol újra-éled a zsidóság ősi nyelve, csodákat mivel a nyugati kultúrákon át megizmosodott zsidó földműves, az ipar és szellemi kultúra."

Nagyszabásu beszédét ifj. Reiter Mór elnök tv-hez fordulva a következő szavakkal fejezte be Dr. Hunwald Izidor exelnök tv.:

„Törvényeink és szokásaink a Te kezvedbe igen nagy hatalmat adnak, Te rendelkezel az összes testvérekkel, akik kötelesek utasításaidat vonakodás nélkül teljesíteni. Vezéreinktől elvárjuk, hogy a páholy irányítását magas eszmei tartalommal telítsék, hogy magasröptű eszmék megvalósítását elősegítsék, de ne mulasszák el mindennapi problémáink lehető megoldását is. Senkinek nincsen előjoga valamely tisztség betöltésére. A legfiatalabb tv. is jogosan tarthat igényt azok bármelyikére, sőt törekednie is kell erre alapos munkával. Nemesen értelmezett páholyszellemmel és állandó készségével a Renddel szemben teljesítendő kötelezettségek vállalásának érdemeit

kell szereznie arra, hogy ezt a kitüntetést megszerezze. De egyetlen percig se csüggedjenek az idősebb testvérek. A multak babérait nem szabad pihenni, állandó éberség, folytonos munka nélkül egyetlen tv. sem érdemesítheti magát. Hiszem, hogy a testvérek az új elnök tv. hívó szavát lelkesedéssel fogják követni. Hiszem és bízom páholyunk életrealóságában és jövőjében."

A testvérek lelkes ünneplése közben ifj. Reiter Mór elnök tv. ismét átvette az elnöklést és a következő szavakkal válaszolt Dr. Hunwald Izidor exelnök tv. magasszárnyalású avató beszédére:

"Hálásan köszönöm a Synhedrion által delegált érd. exelnök tv. elismerő, buzdító és lelkesítő szavait. Erről a helyről mondtam most egy éve, hogy bölcsseink azt tartják: ne mondd azt, hogy fáradtál, de fáradozásodnak nem volt eredménye. Az elmúlt esztendő tanúsítja, hogy fáradozásainknak, igyekvésünknek volt eredménye. — Az érd. delegátus tv. azt mondotta rólam, hogy bizakodó és optimista vagyok. Ezzel kapcsolatosan mondom, hogy a jó zsidó „bal bitochon", bizik az Örökkévalóban, aki őt minden helyzetében megsegíti. Erős bennem az akarat, hogy páholyunk az eddiginél is külön munkát végezzen, hogy a testvéri lánc minél testvéribb és szorosabb legyen, hogy anyagiakban erősödjünk, hogy jótékonyságot gyakorolhassunk. Akarom, hogy a testvérek itt — jól végzett munka tudatában — jól érezzék magukat testvéri körben. Ha a megkezdett úton még több ambícióval és odaadással tovább haladunk, szent meggyőződésem, hogy külön eredmények sem fognak elmaradni, annál kevésbé, mert mind jobban látom kifejezésre jutni, hogy a testvéreket Rendünk magas eszméi mindjobban áthatják."

Beszéde során áttekintést adott ifj. Reiter Mór elnök tv. arról a munkáról, amelyet a zsidó társadalmi intézmények és kulturális szervezetek fejlesztése érdekében fejtett ki az Unitas páholy és amelyet továbbfolytatni kíván az új munkaévben is. Köszönetét fejezte ki a lelépő tisztikarnak és minden egyes tv-nek e munkában való odaadó részvételükért, majd így folytatta beszédét:

"Amikor most másodizben foglalom el kitüntető bizalmatokból az elnöki helyet, a legnagyobb dicsérettel és megelégedéssel emlékszem meg arról a fegyelemről és harmóniáról, amely a páholy falain belül meghonosult és amely ugyancsak biztató jele annak, hogy a megkezdett úton jól fogunk haladni. Amikor anyagi kötelezettségeket illeti: nem azokat az időket éljük, amikor prédikálással lehessen a sziklából vizet fakasztani. Mózes is rávágott botjával a sziklára — vajach et haszela — ha végzetévé is vált ez, hiszen — aminő meg van írva — ezért a hibaért nem mehetett át az ígért földjére. Mídon őseinknek az első teleplést kellett a pusztában felépíteniök, amelyet közadakozásból létesítettek, az volt a parancs: „Mindenkítől, akit a szíve adásra ösztönöz, vegyetek el az ajándékot." Én is arra kérem a tv-eket: minden testvér a tehetsége szerint úgy adakozzék, ahogy a szíve diktálja. Minél jobban lesznek áthatva a testvérek a mi magas eszméinkről, annál jobban fogják e téren is teljesíteni kötelezettségeiket. „Die Sache muss für sich sprechen" áthatottság és lelkesedés nélkül, belülről jövő ösztönzés nélkül, minden buzdítás, minden prédikálás falrahányt borsó."

A testvéreknek az új év munkájában való fegyelmezett részvételét kérve fejezte be ifj. Reiter Mór elnök tv. székfoglaló beszédét, amelynek itt idézett részei bizonyára nemcsak az érd. Unitas páholy tagjaiban, hanem az egész erdélyi tv-i láncban visszhangra találnak.

DIE RICHTLINIEN UNSERER STUDENTENHILFE

von Br. Dr. JOSEF HAMBURG, Cluj

Vorstand des Siebenbürgisch-Jüdischen Studentenhilfsvereins.

In Siebenbürgen besteht seit drei Jahren eine organisierte Studentenhilfe. Vor dieser Zeit hat die Studentenschaft selbst eine Art sozialer Selbsthilfe betrieben, die aber weder kontinuierlich, noch auch systematisch war. Der neue organisatorische Rahmen der Studentenhilfe ist das Werk der transsylvanischen Arbeitsgemeinschaft.

Zu Beginn hat diese Organisation den Charakter einer Rettungsgesellschaft. Sie brachte Hilfe in höchster sozialer Not. Die erste Hilfe muss rasch geleistet werden und die Dringlichkeit der Intervention geht der Planmaessigkeit voran. Wo primäre Bedürfnisse noch unbefriedigt sind, müssen auch wesentliche Aufgabenkreise zurücktreten wenn sie nur weniger dringlich sind. Auch eine Eingliederung der Hilfsarbeit in den Rahmen allgemeiner sozialen und jüdischen Gesichtspunkte ist vorerst nicht restlos möglich.

Mit dem Fortschreiten unserer Hilfsarbeit wird diese aber immer mehr planmaessig und zielbewusst und tritt in diesem Jahre in eine neue Phase der Entwicklung. Nach Stillung der brennenden Not erscheint ein weites Kreisse von Aufgaben. Die mechanische Versorgung der Studenten mit der taeglichen Kalorienmenge kann nicht mehr als alleinige Aufgabe betrachtet werden. Denn der notleidende Student ist nicht eine isolierte Erscheinung, sondern ein Symptom des jüdischen Gemeinschaftslebens. Die Beseitigung seiner sozialen Not kann darum nicht isoliert betrachtet und gelöst, sondern muss in die allgemeinen sozialen Bestrebungen der jüdischen Gemeinschaft eingegliedert werden. Wenn sich also als richtungsgebende Grundlinie unserer weiteren Hilfsarbeit ihre Koordination mit allgemeinen sozialen und jüdischen Zielsetzungen ergibt, so teilt sich diese in drei Aufgabenzweige:

1. Vermeldung einer künstlichen Vermehrung unseres geistigen Proletariats durch planmaessig gerichtete Einschränkungen der Hilfeleistungen:

2. Förderung einer gesunden Berufsumschichtung;

3. Heranziehung der Jugend zur Arbeit für die bedrohte Volksgemeinschaft.

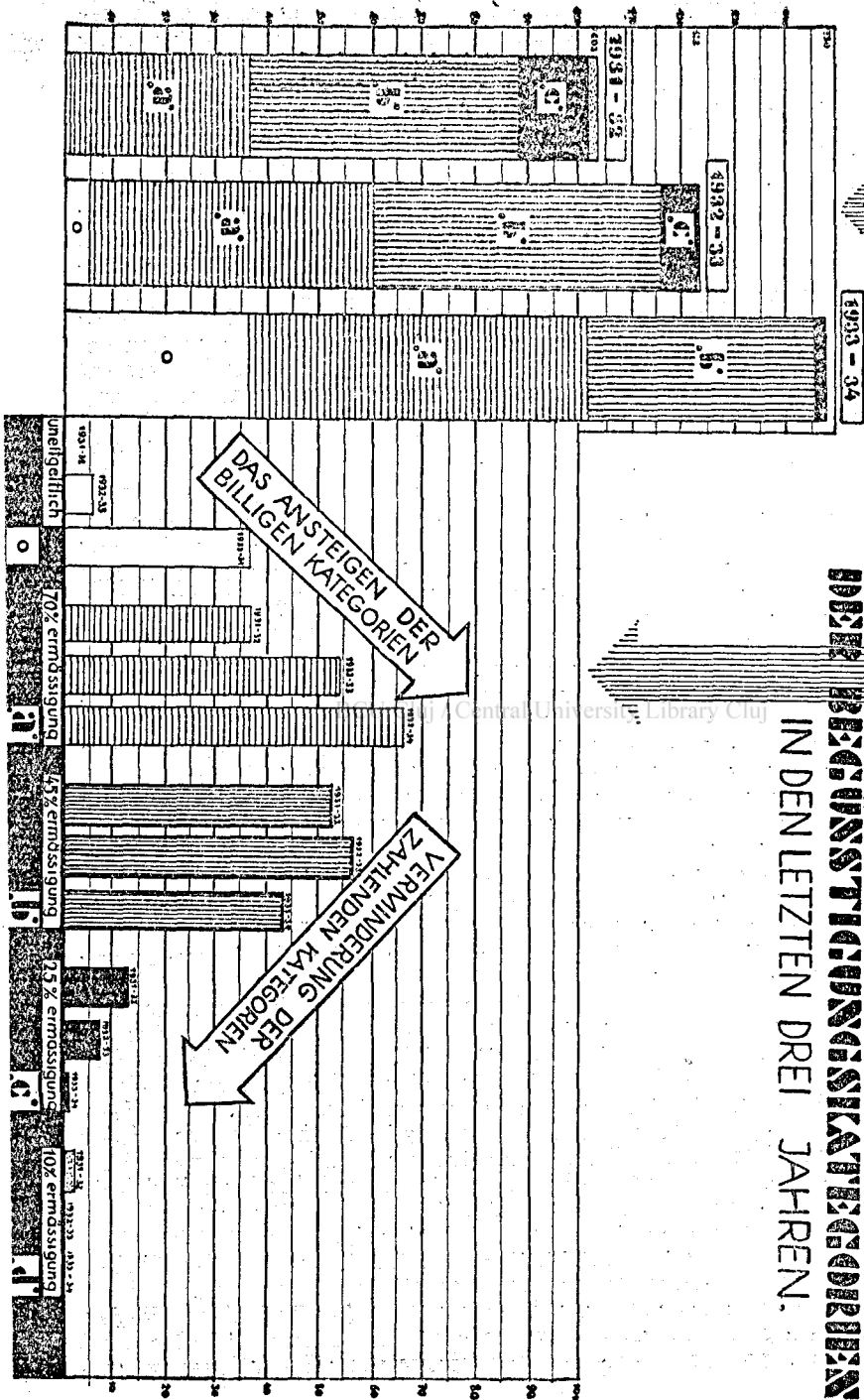
Der erste Aufgabenkreis ergibt sich aus der Tatsache, dass an akademischen Berufen bereits eine relative Überproduktion besteht. Es ist also eine zahlenmaessige Einschränkung derjenigen nötig, die diese Berufe ergreifen. Diese Einschränkung könnte nun gerade die Studentennot besorgen und es entsteht da die Frage, ob eine Ausschaltung dieses regulierenden Faktors — also unsere ganze Hilfsarbeit — überhaupt Berechtigung hat? Nun können wir die zahlenmaessige Einschränkung unserer akademischen Jugend der sozialen Not nicht ohne weiteres überlassen. Denn diese würde eine ungesunde Antiselektion bewirken, eine Auswahl auf Kosten des Tüchtigen. Die planlose und uneingeschraenkte Hilfsarbeit könnte andererseits auch den weniger Tüchtigen ein akademisches Studium ermöglichen. Die Lösung kann nur eine eingeschränkte und richtig selektierende Hilfsarbeit bringen. Wir haben darum damit begonnen, die Hilfeleistungen (Begünstigungen an unserer Mensa, Vorschuss an Kollegengeldern und Prüfungstaxen) bei den Hörern der ersten zwei Jahrgaenge abzubauen. Schon in diesem Jahre haben wir die Mensabegünstigung der

Erstjaehrigen um zwei Grade, die der Zweitjaehrigen um einen Grad herabgesetzt. Eine Ausnahme bilden nur besonders talentierte Bewerber. Wir wollen aber auf diesem Wege weiter gehen und im naechsten Studienjahr für Erst- und Zweitjaehrige überhaupt keine Hilfsleistungen bewilligen — abgesehen von den erwähnten Ausnahmen. Auch achten wir in erhöhtem Masse darauf, dass nur solche Studierende, die einen entsprechenden Fortschritt in Ihrem Studium machen, von uns begünstigt werden.

Mit gleicher Umsicht kontrollieren wir auch die soziale Lage der Bewerber und haben ein System dabei eingeführt, welches uns ermöglicht, ausschliesslich die darauf Angewiesenen zu unterstützen. Als Grunlage für die Beurteilung der sozialen Lage dient eine dreifache Kontrolle. Die Begutachtung von seiten unserer zustaendigen Ortsgruppe, deren Leiter das Elternhaus des Bewerbers und die soziale Lage der Eltern meist aus unmittelbarer Erfahrung kennen, dann die Begutachtung der Studentendelegierten, die genau über die Lebensführung der Studenten am Studienort, ebenfalls auf Grund persönlicher Fühlungsnahme, unterrichtet sind. Schliesslich die „Foia de avere si venitur!“ ausgestellt von der lokalen Finanzbehörde über die Steuerleistungen der Eltern. Auf diese Weise sind wir uns bei der Zuteilung von Begünstigungen stets über die Situation des Bewerbers im Klaren und vermeiden eine überflüssige Belastung der Gemeinschaft. Trotz dieser strengen Kontrolle hat sich infolge der fortschreitenden Pauperisation die Zahl der von uns begünstigten Studenten auch in diesem Jahr beträchtlich vermehrt. Unsere Clujer Mensa haben im laufenden Jahre 150 Studenten in Anspruch genommen, gegen 128 im Vorjahr und gegen 104 im Schuljahre 1931—32. Der wirtschaftliche Niedergang zeigt sich auch darin, dass die zahlenden Kategorien kleiner werden, die Kategorien mit maximaler Begünstigung dagegen steigen. Dies bedeutet für uns natürlich eine vermehrte Belastung. Um den Rahmen unseres jaehrlichen Budgets von 669.000 Lei nicht überschreiten zu müssen (auch die Aufbringung dieser Summe wird nur bei intensivster Arbeit gelingen) haben wir, im Einklang mit unseren allgemeinen Richtlinien, die Begünstigungen der Erst- und Zweitjaehrigen reduziert und ausserdem alle Begünstigungen an der Clujer Mensa um 50 Lei monatlich herabgesetzt. Es zahlen also derzeit für Mittag- und Abendtisch 26 Studenten monatlich 50 Lei, 12 à 200 Lei, 64 à 350 Lei und 43 à 500 Lei. Das Essen ist gut und enthaelt die dem Alter und der Arbeitsleistung entsprechende Kalorienmenge in schmackhafter Form. Wir haben in diesem Jahre die Verköstigung der Direktion des Joint-Lehrlingsheimes in Pacht gegeben. Der Vorteil dieses Arrangements liegt einerseits darin, dass nun beide Institutionen mit geteilten, also mit halben Regie-Kosten arbeiten, andererseits ist die Leitung der Küche sehr sachgemäss und rationell. Auch werden uns nur die nach dem jeweiligen Tagespreise berechneten Selbstkosten gerechnet. Ausser der Clujer Mensa unterhaelt unsere Ortsgruppe in Oradea eine Mensa für die Hörer der Rechtsakademie mit einem Stand von durchschnittlich 30 Studenten. Wir haben in diesem Jahre insgesamt 13 auslaendischen Studenten Stipendien verliehen, 26 Studenten haben wir Privatstunden und andere Erwerbsmöglichkeiten verschafft. In 21 Faellen haben wir Kollegiengelder und Prüfungstaxen erlegt.

Ein sehr schwieriges Arbeitsgebiet ist die Beeinflussung der Berufswahl im Sinne einer produktiven Umschichtung. Schwierig ist dieses Gebiet schon an und für sich. Es fehlt ja noch die richtige

DAS ANSTIEGEN DES TEILNEHMERSTANDES DER GUER STUDENTENKÖPFE UND DIE VERRINGERUNGEN INNERHALB DER BEGÜNSTIGUNGSKATEGORIEN IN DEN LETZTEN DREI JAHREN.

Zielsetzung, die eine tatsächliche und auch durchführbare Lösung bedeutet. Berufszweige, die noch kürzlich in Vordergrund des Interesses standen, scheiden allmählich ganz aus dem Kreise der Zielberufe der Umschichtung aus (Kleingewerbe). Eine zweite Schwierigkeit liegt in der Beschränkung unserer Möglichkeiten auf diesem Gebiete. Die Jugend kommt zu uns mit bereits getroffener Berufswahl. Wir können sie nur unmittelbar, und in geringem Grade beeinflussen. Aber auch dies Wenige ist wichtig. Schon die selektierende Einschränkung unserer Hilfeleistungen wirkt im Sinne einer Berufsumschichtung. Dazu kommt noch, dass wir Studienfächer, die vom Standpunkte der Umschichtung erstrebenswert sind, ganz besonders begünstigen. So erhalten Studenten der technischen und landwirtschaftlichen Hochschule schon im ersten Jahre Begünstigung an der Mensa und nötigenfalls auch Auslegung der Kollegengelder und Prüfungstaxen. Dagegen haben wir bereits im laufenden Schuljahr Studenten der Handelshochschule und der juristischen Fakultät in den ersten zwei Jahrgängen in keinerlei Form unterstützt. Wir nehmen an, dass diese unsere prinzipielle Stellungnahme sich in der Zukunft im Sinne einer Beeinflussung der Berufswahl nach der Richtung einer produktiven Umschichtung auswirken wird.

Bei den Hilfeleistungen an Studenten die an ausländischen Hochschulen studieren, gewähren wir grundsätzlich nur solchen Studenten Hilfe, deren Studienfach im Inland entweder keine Hochschule besitzt, oder aber im Inlande für unsere Studenten nicht zugänglich ist. Wir handeln damit im Einklang mit den Grundsätzen welche seinerzeit von der AG der ausseramerikanischen Distrikte festgelegt wurden.

Die materiellen Hilfeleistungen bilden die primäre und wichtigste Funktion unseres Hilfswerkes, erschöpfen aber keinesfalls ihren ganzen Aufgabenkreis. Wir sind seit Beginn des Schuljahres bestrebt unsere vom Judentum teilweise entfernte Jugend durch entsprechende Erziehungs- und Kulturarbeit mit der schwer kämpfenden jüdischen Gemeinschaft enger zu verknüpfen. An Versuchen in dieser Richtung hat es auch in der Vergangenheit nicht gefehlt, doch haben diese zu keinem positiven Erfolg geführt, sondern zu einer noch stärkeren Akzentuierung der weltanschaulichen Gegensätze innerhalb der Studentenschaft. Schliesslich schien es besser auf jede Kulturarbeit zu verzichten, um nur keine inneren Kämpfe zu entfachen und es wurde darum beschlossen von der Studentenmensa jede Kulturarbeit fernzuhalten.

Dieser negative Standpunkt hat nun insofern seine Berechtigung als die primäre Aufgabe — die materielle Hilfeleistung — durch keine noch so wichtige Arbeitszweige gefährdet werden kann. Es scheint uns aber, dass die jüngsten Ereignisse der jüdischen Welt und die schicksalhafte Verschärfung unserer Lage innerhalb des Weltgeschehens den Anlass und die Grundlage zu einer Revision dieser Frage abgeben. Diese Lage erfordert eine Mobilmachung aller aktiven Kräfte und wirkt selbst aufrüttelnd auf breite Schichten der bisher unbeteiligten und Abseitsstehenden. Das Schicksal des Judentums wird immer mehr zum Schicksal eines jeden einzelnen, und auch zum Schicksal der Jugend. Dies hat uns dazu ermutigt das Problem der inneren Verknüpfung unserer akademischen Jugend mit den Bestrebungen der Gemeinschaft wieder aufzuwerfen und neue Wege zu seiner Lösung zu suchen. Wir waren uns in vorhinein darüber im Klaren, dass eine jede parteimaässig eingestellte Beeinflussung zu

vermeiden ist. Auch muss bei den Begünstigungen eine strenge Neutralität in Fragen der Weltanschauung gewahrt werden. Was wir suchen müssen, ist ein positiv jüdisches Arbeitsgebiet, an dem sich alle Schichten der Studentenschaft beteiligen können. Wir haben mit der Studentenschaft eine Reihe von Enquetes abgehalten, die zu einem ganz unerwartet günstigem Ergebnisse geführt haben. Wir haben tatsächlich ein Minimalprogramm gefunden, das doch positiv jüdisch ist und an deren Verwirklichung die ganze Studentenschaft mit Interesse teilnehmen will. Die Hauptgebiete dieses Arbeitsprogrammes sind folgende:

1. Hebraeische, französische und englische Sprachkurse.
2. Soziographische Aufnahmen über das Judentum von Transsylvanien. Ein seminarartiger Vorbereitungskurs zu diesen Aufnahmen.
3. Beschaeftigung mit den Problemen der jüdischen Studentenschaft. Vortraege über Berufswahl und Berufsumschichtung.
4. Vortraege über die Geschichte und die wirtschaftliche Lage der Juden in Rumaenien. Über jüdische Wanderungen.
5. Vortraege über die geographisch-wirtschaftlichen Tatsachen Palestinas.

6. Vortraege über Lehren und Irrlehren der Rassenbiologie.

Die Punkte dieses Programms sind so ausgearbeitet, dass sie alle Richtungen innerhalb der Studentenschaft interessieren. Es soll jede Art von Propaganda vermieden werden. Es werden nur Kenntnisse vermittelt, dringende Probleme der Studentenschaft behandelt, Sprachen gelehrt, rein wissenschaftlich-statistische Arbeit geleistet. Aber die Tatsache selbst, dass sich die jüdische Studentenschaft, mit allen ihren Parteirichtungen, mit eigenen Studentenfragen, mit Gegebenheiten und Problemen des Judentums beschaeftigt, neben anderen Sprachen hebraeisch lernt, die wirtschaftlichen und geographischen Tatsachen Palestinas kennenlernt und vor allem an Hand einer grosszügigen statistischen Arbeit — in Verwirklichung einer Lieblingsplanes der Transsylvanischen Arbeitsgemeinschaft — in direkte Berührung mit den breiten Schichten des Volkes gelangt, diese Tatsache wird ihre erzieherische Wirkung kaum verfehlen. Sie wird den Kontakt der jüdischen akademischen Jugend mit der Volksgemeinschaft mehr als jede direkte Propaganda anknüpfen wo dieser gefehlt hat, vertiefen, wo er vorhanden war. Auf diesem Wege wird aber auch das Vertrauen unserer Mitarbeiter und der Gesamtheit zu der Hochschulg Jugend sich wieder festigen und im Besitze dieses Vertrauens werden wir in Zukunft vielleicht auch die Mittel zur Verwirklichung noch weiterer, bisher zurückgestellten Arbeitskreise unserer Studentenhilfe aufbringen und so in unserer Arbeit weiter fortschreiten können.

POP CICIO ISTVÁN

Irta: Dr. FISCHER JÓZSEF tv., Cluj

Fel akarom hívni a testvéri lánc figyelmét a Pop Cicio István elhunytával az egész országot ért gyászra. Ugy érzem, hogy ebben a gyászban nekünk is osztoznunk kell. Nem álszenteskedésből, mint politikai ellenfelei teszik és legkevésbé opportunitásból, mint a hatalmasok előtt mindig meghajló megalkuvók.

Pop Cicio István, az ember nemes érték volt, akinek elvesztése nehezen pótolható vesztesége annak a mindennap gyengülő frontnak,

amely még ellenállást fejt ki az emberiség érzését elvető, embert ember ellen uszító divatos áramlatokkal szemben.

Elévülhetetlen érdeme, hogy a román kamarai elnök, szék magaslátáról dogmaként hirdette az emberek egyenlőségét és mindnyájunk jogát a munkához, az élethez és a vélemény szabad nyilvánításához. Valahányszor a népet kellett védelmünkbe venni, a népet, amelynek nincs más bűne, mint az, hogy régebben hirdette az egy Istentől minden ember számára egyenlően mért emberi jogokat, mint minden más nép, vagy legfeljebb az, hogy ehhez a hitvalláshoz évezredek számkivetettségében és üldöztetésében is hűséges maradt, ilyenkor végtelenül megnyugtató és felemelő volt a Pop Cicio István becsületes és bátor állásfoglalása, melyet sokszor hirdetett meg a kamara elnöki székéből: „Ebben az országban minden polgár egyenlő és nem ismerek különbséget vallási és faji alapon ember és ember között!”

Az ő nyiltlelkűsége és bátor szava gyakran szerelte le a hamis vádaskodók akcióit és elsősorban az ő érdeme, ha néha becsületet szerztünk a román kamarában annak a népnek, amelyet a politikai bosszorkánykonyha mesterkedői oly gyakran és igaztalanul ültettek a vádlottak padjára.

Nem volt nagy szónok. De szavainak egyszerűségével és igazságával le tudta szerelni legádázabb ellenfeleit is. Nem a szónok ereje, hanem az igaz ember varázsa volt az, amellyel mindenki felett urrá tudott lenni.

Azon kevesek közé tartozott, akik egy küzdelmes élet végén elérik a küzdelem célját. És annak is legmagasabb csúcspontjára lendült. De sohasem érezte ezt senkivel. Volt ellenfelei felé is mindig a megértés őszinte szavával fordult, valahányszor a politikai csatározás ütközőpontjába az itt élő kisebbség sorsa került.

Ember volt, becsületes és az emberiség szebb jövőjében hívő. Megérdemli, hogy elhullassunk egy könnyet sirhantja felett.

A SALOM PÁHOLY NÖVÉRSZERVEZETE MUNKÁBAN

Dr. Ligeti Sándorné alelnök nővér beszámolója

A Salom páholy által az elmúlt év végén alakított nővérszervezet a páholy február 13-i ülésén mutatkozott be a BB-munka hivatott és sokatigéző tényezőjeként a testvéri lánc előtt. A „sokatigérés” nem szavakban jutott ez alkalommal kifejezésre, hanem sokkal inkább abban a „heilige Unzufriedenheit”-ben, amely dr. Ligeti Sándorné nővérek, a nővérszervezet alelnökének beszámolójából a fennálló akadályok ellenére is már eddig elért eredményekkel szemben kicsendült.

Dr. Ligeti Sándorné alelnök nővér beszámolójában részletesen foglalkozott a nővérszervezet organizátorikus problémáival, amelyek megoldásához a testvérek segítségét kérte.

„A nővérszervezetet a testvérek szeretete hívta életre, — mondotta. — Cél volt, még több jó katonát szerezni a jó ügynek. Hónapok előmunkálatai után végre itt vagyunk tele lelkesedéssel és várunk arra, hogy testvéreink hívjanak minket. Nővéreink közül többen dolgoztak különböző jótékony egyesületekben, sokan az élen

is. Azonban tudjuk, hogy ez a munka csak töredéke annak, amit a páholy célul tűz ki maga elé, s hogy a páholy a zsidó közélet és az általános emberi problémák minden ágára terjeszti ki figyelmét. Elérkezett az idő, hogy kérjük ebből a tevékenységből a feladatainkat."

A nővérszervezet munkatechnikájának ismertetésére áttérve előadta dr. Ligeti Sándorné alelnök nővér, hogy a nővérszervezet is, a páholyhoz hasonlóan, bizottságokba kívánja a munkát decentralizálni, hogy csak az átrostált, kidolgozott, kész tervek és az elért eredményekről szóló beszámolók kerüljenek megvitatásra a plénum elé. A nővérszervezet bizottságai delegátus nővéreket is választottak, akik összekötő tisztek legyenek a testvérek megfelelő bizottságaival, gondoskodjanak a kapcsolat kontinuitásáról és a munka menetének párhuzamosságáról. Ennek megfelelően felhívást intézett dr. Ligetiné alelnök nővér a páholy bizottságainak elnök tövéhez, hogy a nővérszervezet delegátusait üléseikre esetenként meghívják.

A szervezeti problémák felvázolása után, amelyek során a nővérszervezet zárt üléseinek külső formájával és tartalmával is foglalkozott dr. Ligetiné alelnök nővér, a már eddig éért eredményekről számolt be a következőkben:

A nővérszervezet a cluji orth. elemi iskolában tejakciót indított be. Tulajdonképpen nem nagy jelentőségű munka ez, a nővérszervezet számára azonban mégis fontos, mert első munkánk első eredményét látjuk benne. És még egy okból hozott nekünk különös örömet: jól esett látni az áldozatkészséget és a megértést, amellyel néhány testvérünknel találkoztunk. Akciónk lefolytatására az adott okot, hogy tudomásunkra jutott, hogy az orth. elemi iskola 400 növendékének majdnem a fele a legrosszabb anyagi viszonyok között élő szülők gyermekei, kb. 100 gyermek úgy jön el hazulról, hogy szülője reggelit is képtelen neki adni. Előfordult ismételtén, hogy egy-egy gyermek támoltyogva kért ennivalót tanítójától, vagy a tanító észrevette, hogy a gyermek rosszul van, s kérdezősködésére kitünt, hogy a gyermek az éhségtől volt rosszul. Sürgősen segíteni kellett. Egy a nővérszervezetünk által ad hoc megalakított és ma már állandó tejbizottságunk vette kezébe az ügyet. Első lépésünk odairányult, hogy ezeket a szűkölködő gyermekeket napi egy pohár tejjel és kávéval lássuk el.

Akciónk lefolytatására havi 7000 lejre volt szükségünk. Nővéreink, dr. Neufeldné elnök nővérral az élükön egész rövid idő alatt összehozták a szükséges összeget. A Salom páholy részéről László Jenő alelnök testvér jött az első hívó szóra segítségünkre. Felhívásunkra az iskola tehetősebb növendékei is résztvesznek akciónkban és most már a hó elseje óta 170 gyermek részesül tejellátásban. Ezeknek a szegény alátáplált, lerongyolódott gyermekeknek az örömtől csillogó arca a legszebb köszönet mindazoknak, akik ebben az akcióban segítségünkre voltak. A páholy hozzájárulását a folyó iskolaévre szavazta meg. Az a kérésünk, hogy ezt a segítséget a jövőben se vonja meg tőlünk."

Ezután az Erdélyi Zsidó Diáksegélyzőt patronáló nővérbizott.

ság munkájáról számolt be dr. Ligeti Sándorné alelnök nővér. Ez a bizottság, amely dr. Kertész Jenőné alelnök nővér vezetése alatt fejté ki működését, az E. Zs. D. cluji helyi csoportjának taglétszám-növelése érdekében fejtett ki intenzív és eredményes akciót, amely-lyel sikerült a helyi csoport intézményes bevételeit jelentékenyen fokozni.

Végül a nővérszervezet kulturális programjába adott beteki-ntést a kimerítő beszámoló. A nővérszervezet kulturbizottsága Dia-mant Izsóné alelnök nővér és dr. Elekes Miklós tv. javaslatai alap-ján gazdag programot állított össze, amelynek lebonyolítása azon-ban az adott körülményekre való tekintettel nehézségekbe ütközik. A nővérszervezet terübe vette és a legközelebbi időben végre is hajtja a Salom páholy könyvtárának kifejlesztését, ami nagy mértékben fog hozzájárulni a kulturális munka intenziválásához.

Az alig pár hónapos nővérszervezet eddigi teljesítményeiről és kialakult törekvéseiről szóló beszámolót dr. Ligetiné alelnök nő-vér a következő szavakkal fejezte be: „Beszámoltam első lépéseink-ről. Érezzük, kevés, de testvéreinktől függ, hogy rövidesen több eredményt mutathassunk fel.“

Kétségtelen, hogy az az elismerő ünneplés, amelyben az ered-ményeket szerényen értékelő előadó és személyében az egész nő-vérszervezet a testvéri lánc által részesült, a legmesszebbmenő tá-mogatási készségnek a jele a páholy tagjai részéről, akik meg fog-ják tenni kötelességüket a fiatal szervezet megerősítése és kifej-lesztése érdekében. Dr. Ligeti Sándorné alelnök nővér előadása meggyőzhette a tv.-ket arról, hogy a nővérszervezetben a fegyelme-zettség, a kötelességtudás, az ügyszeretet és a BB-szellem máris oly fokon van, hogy a szervezet működéséhez fűzött várakozások mara-dék nélküli teljesedése biztosra vehető.

A REND MEGSZÜLETÉSE

Képek a BB-páholyok történetéből (V.)

A bucarestii Noua Fraternitate páholy hetven éves fennállása al-kalmából a páholy folyóirata ünnepélyes tartalommal jelent meg. A bevezető cikket Aureliu Weiss elnök tv. írta. Niemirower nagyelnök tv. J. Niego nagyelnök tv.-ről emlékszik meg 70. születésnapja alkalmából. Meltatja tevékenységét a multban, amikor Niego a török birodalmi zsi-dóság élén állott és feladja a kérdést, hogy miben áll Niego nagy jelentősége a páholyokra? Abban, hogy a Niego vezetése alatt álló disz-trikt Európára, Ázsiára és Afrikára terjedt ki és e disztriktból nőttek ki a palesztinai, egyiptomi, bulgáriai, görögországi és jugoszláviai páholyok. A páholy-szemle egy másik cikke a Noua Fraternitate het-ven évének reprezentatív alakjait mutatja be. A páholy elnökei vol-tak hat decennium alatt: Leopold Stern, dr. Blumenfeld, Iosif Sterian, I. Fareanu, dr. Niemirower, Bauberger, Leon Geller, Adolf Schwartz, Herman Kepner, A. Goldstein, Ignatz Roller, Albert Steiner, dr. Josef Berkovitz és most Aureliu Weiss. Meleg szavakkal emlékszik

még a szemle-cikk Adolf Sternről, aki életének utolsó évtizedében egyik legtehetségesebb munkatársa volt a B. B. folyóiratoknak is. Az elhunytak közül rajta kívül dr. Beck főrabbit, a páholy volt elnökhelyettesét és Eli Berkovitz bankárt, volt hitközségi elnököt emeli ki a szemle. E páholy, amelynek soraiból annyi illusztris egyéniség került ki, alapította a Tinerimea Israelit-et saját könyvtárral és egy munkaközvetítőt is létesített. Későbbi időkben népegyetemet is alapított, politikai jellegű alapítása volt az Unionea evreilor pământeni. Gazdag illusztrációs anyag a páholy helyiségét mutatja be. Az üléstermet Adolf Stern jól sikerült mellszobrával, az iroda termet az elhunyt testvérek egész falat betöltő képeivel.

Egy másik közlemény számot ad a többi vidéki testvér-páholy működéséről. Így ismerteti a Cernauti Orient páholyt, amelyet 1911-ben alapítottak. E páholy első komoly számba vehető tevékenysége volt, hogy Jüdischer Kinderschutzvereint létesített. A világháború alatt, amikor Bukovinának a folytonosan átvonuló hadak miatt annyit kellett szenvednie, árvaházat is létesített. Évek folyama alatt az árvaház sok ezer gyermeket juttatott kenyérhez, meleg otthonhoz. Az árvaház foglalkozási ágra is nevelte a legtöbb növendéket. Ugyancsak a páholy ginekologiai intézetet is létesített, amelynek vezetője a kiváló dr. Ohrenstein tv. A Joint segítségével a háború után több mint kétezer lakóházat építettek fel ugyancsak Bukovinában. A legutóbbi évek alapítása közül a százötven diáknak otthont adó Mensa Academica Judaica és a cernauti tudódispensaire emelendők ki. És ha e páholy évről-évre visszatérő téli segély akciójára gondolunk, képet nyerhetünk az Orient nagyszabású filantrop működéséről.

Külön cikkek foglalkoznak a jassli Neo Samoil, a galati Bien, a piatra-neamti Menorah páholyokkal. A Neo Samoil az Ohle Sem intézményéből lett B. B.-páhollyá 1873-ban. A régi alapítók közül már csak hárman vannak életben. A nagy amerikai emigráció idején a páholy igen komoly tevékenységet fejtett ki segélyakciójával. A páholy jelenlegi elnöke dr. Solomovici. A galati Bien páholyt tizenöt kimagasló kereskedő ugyancsak 1873-ban alapította. E páholy szintén jubilál. Fenállása alatt nyolc elnöke volt, közöttük az első Brociner, aki tizenöt évig töltötte be ezt az állást. A Menorah páholy legdiszesebb alapítása az iskola, modern, korszerű építmény. Bővebb információkat kapunk a jubiláris füzetben a buzăui Viitorul páholyról. E páholy is az Infrătre Zion helyi alakulata volt kezdetben, később minősítették csak át B. B.-páhollyá. Elnöke Leon Bergher, aki a páholy reorganizációja körül jelentékeny munkát végzett.

A regáti vagy még helyesebben a román anyanyelvű páholyok közül bő cikk számol be a ploesti Egalitateáról. Ez a páholy most februárban lett negyven éves. Nagymultu páholy ez, talán egyike a legtevékenyebb vidéki páholyoknak. Hatalmas vagyoni felkészültséggel rendelkező jötevői voltak, így Mendel Predingher annak idején két millió lej alapítvánnyal tette lehetővé, hogy a Luca Moise udvarán óvodát, fürdőt és tornatermet létesítsenek. H. Freier gyógyszerész elnöklete alatt tiszteletreméltó munkát végzett a focsani Instrucțiunea páholy. Egyike a legfrisebb páholyoknak a botosanii Hillel páholy, amelyet 1928-ban létesítettek. A páholy, amelynek mindössze harmincöt tagja van, már is szép eredményt mutat fel, ambulatoriu-

mot létesített, szűnidei telepet és kicsinyben lebonyolítja mindazokat az akciókat, amelyekkel a többi páholyok jeleskednek.

A jubiláris füzet röviden négy erdélyi páholyt is ismertet. Amikor a Nouă Fraternitate nyomán mi is ismertettük a Rend megmozdulását és felkészültségét Romániában, tudjuk, hogy egy ilyen hevenyészett áttekintés nem nyújt elegendő képet arról a heróikus munkáról, amelyet a régi királyság zsidósága kifejtett és amely munkában a B. B. páholyok helyet foglalnak. Bizonyára lesz alkalmunk, hogy bővebben és behatóbban vigyük az olvasó elé éppen a romániai páholyok tevékenységét és rámutassunk azokra a különleges feladatokra, amelyeket a Romániában élő zsidóság volt kénytelen megoldani. De addig is egy kis izelítő arról a B. B. tevékenységről, amely már hatvan éve folyik Romániában.

A HITLERI ZSIDÓ ÜLDÖZÉS ELSŐ ÉVFORDULÓJA

Az ujnémet birodalom most ünnepli fennállásának első esztendejét. Egy évvel ezelőtt nevezte ki Hindenburg Hitler Adolfot kancellárrá és ezalatt az év alatt kétségtelenül sok minden történt Németországban. A Hitlerrel rokonszenvező sajtó nagy diadallal állapítja meg, hogy ami nem sikerült Bismarcknak, sikerült Hitlernek: megteremtteni a német egységet és a pártrendszerek kiküszöbölésével a totális nacionálizmusnak meghódítani a nemzetet.

Hitler ismert pontjai közül ez nyilvánvalóan megvalósult. És megvalósult töretlenül a zsidó-kérdés radikális elintézése is. Ellenben más semmi sem valósult meg. Elmaradtak a szociális reformok, a kamatuzsora megtörése, a földreform, a trösztök szabályozása, a munkanélküliség megszüntetése, szóval a lényegbe vágó dolgok. A német egység megteremtése is kétes értékű, mert csak a diktatura kikényszerítő erején nyugszik. Igazából csak azt a kérdést fogta meg Hitler, ami a legkönnyebb: egy hatvanöt milliós népnek megnyomorító gesztusa hatszázezer zsidóval szemben. A német zsidóságnak is meg van tehát a maga keserves „jubileuma”. Bennünket ez érdekel. Nem abból a szempontból, hogy statisztikailag felsorakoztassuk, hogy minő atrocitások árán tették hontalanná a német zsidóságot saját hazájában. Inkább abból a szempontból érdekel a kérdés, hogy miként reagált a német zsidóság erre a megpróbáltatásra, miként találta meg az életlehetőség többi feltételeit, minő tanulságokat vont le a maga számára és melyik az az út, amelyet követni akar.

Meg kell állapítani legelőször, hogy a zsidóság nagy általánosságban megszűnt „németnek” vallani magát. Nem egyes egyénekre gondolunk, mert ez külön lelki beállítottság, nevelés, értelmi vagy érzelmi meggyőződés kérdése. A tömegekre gondolunk nagy általánosságban. Az asszimilációt lehetetlenné tették, tehát aki kifelé asszimilánsnak vallja magát, a legképtelenebb don kihotei harc látszatát kelti fel. Bizonyos, hogy van Németországban ma is „német-zsidó” egyesület, amely veri a mellét, hogy ki akarja venni részét Hitler országépítő munkájából, de még ezek tagjai is belátják, hogy zsidó színeiket el nem moshatják többé, sorsuk, akarva nem akarva az antiszemitizmus és árja fajelmélet ösztönei szerint igazodik. Nagyszámu zsidó, akinek azelőtt semmi gyökere sem volt a zsidóságban, sem vallási, sem nemzeti téren, visszatért a zsidó közösségbe. A kitérték közül is

számosan kérték felvételüket a megtagadott zsidó hitközségbe. A cionizmus eszméikre pedig egy csapásra megerősödött. Ennek oka hármas. Először, mert pillanatnyilag tényleg nem mutatkozik más kibontakozás, mint az az út, amit a palesztinai kolonizáció megjelöl. Másodsor: összefogó erőt, amely a belföldi német zsidóságnak is anyagi és erkölcsi kitartást biztosítana a további szenvedéshez, egyedül a cionizmus szervei nyújtanak. Harmadszor: a kormányzat is, ha már foglalkoznia kell a zsidóság kérdéseinek pozitív megoldásával is, a cionizmus törekvéseiben talál legkevésbé kivetni valót.

A német zsidóság rájött, hogy a zsidóüldözések kora nem egy-két hét, amelyek megenyhülnek a forradalom meggyökerezése után, hanem a nemzeti szocializmus tartósan, módszeresen, hosszú évekre elhatározóan fogja azt csinálni, amit kezdetben csinált. A német zsidóságnak nem lehetett ölbetett kezekkel nézni teljes összeomlását, át kellett csoportosítani erőt, — ha még rendelkezik effélékkel. A kivándorlás láza ma kissé alábbhagyott, mert Palesztina legfeljebb egy töredékét képes felvenni a német zsidóságnak. 1933-ban harmincezer zsidó költözött Palesztinába, ebből Németországbeli csak 8000. Nem valószínű, hogy 1934-ben tulságosan növekedhetne a Németországból kivándorlók száma. A forradalom első hónapjaiban több ezer zsidó külföldre ment vagy már külföldön tartózkodott. Most olvashatjuk, hogy ezek jelentős része visszazivárog, nem mintha jobb helyzet mutatkozna a zsidóság számára, mint volt az elmúlt évtizedben: de nincs semmiféle út. Az intellektuelek egyrészenek sikerült állást szereznie külföldön, de számszerűleg ez igen csekély. Figyelve az európai országokban végbemenő politikai változásokat, az erős eltolódást jobb, sőt szélső jobb irányba, azt kell látnunk, hogy mind kevesebb és kevesebb remény áll fenn zsidó menekültek befogadására.

A német zsidó-kérdés megoldását tehát a német határokon belül kell keresni. A német zsidóság mai vezetői azt hangoztatják, hogy egy belső emancipációnak kell előbb végbemenni. A zsidóságnak Németországban zsidó életet kell élni, le kell vonnia a maga zsidó fajiságának minden konzekvenciáját, vissza kell térni lényegéhez, belső céljainak felismeréséhez. A hívó szóra sokan hallgatnak. De talán túlbecsüljük az önemancipáció, helyesebben az önfelszabadítás horderejét Németországban, ha azt hisszük, hogy ebben a pozitív irányban sokat tett volna a zsidóság. Fájdalmas zsidó tünet, hogy a zsidók nem akarnak tanulni saját kárukra még Németországban sem. Nem azokra a politikai ellentétekre gondolunk, amelyek fennállanak például a Reichsbund jüdischer Frontsoldaten és a cionista organizációk között, sem az indifferensek ijesztően nagy tömegére, akik a hallgatás és türelem néha erényként, néha hibaként jelentkező tulajdonságával várnak, hanem arra az elszomorító jelenségre, hogy a zsidóság még társadalmilag sem tudott teljesen összeformni, hogy a társadalmi kategóriák válaszfalát nem döntötte le a nagy sorsfordulás és az a széles szolidaritás, amelyre szükség van azért, mert gazdaságilag az egyetlen modus vivendi, de azért is, mert a zsidóságnak ez az egyetlen életnyilvánulása, amely imponálni tudna ellenfeleinek is, mind mai napig csak a felszínen él. Feuchtwanger Jüdischer Krieg-je, ez a ritka értékű mű, egyike ama igazán nagy írói értékeknek, amelyet a német zsidó irodalmi emigráció fel tud mutatni, frappánsul mutat rá, hogy a jeruzsálemi templom árnyékában mutakozó ellentétek zsidók és zsidók között véres időszerűséggel ma is fennállanak és a végveszély sem tud elég erős lenni; ahhoz, hogy az embereket a maguk önösségéből kimozdítsa.

Viszont el kell ismerni, hogy gazdasági téren mutatkozik összeműködés, ha ezt az egybeterelt nyáj-összefüggést a siralmas helyzet is teremtette meg, nem pedig a belátás. Hovatovább, kialakulnak azok a gazdasági szervezetek, amelyek alapjait vannak hivatva kezelni a zsidó önszegélynek, egy üldözött népkisebbség autarkias berendezkedésének. Ha az ember a német zsidóság legelterjedtebb organumát, a hetenként kétszer megjelenő Jüdische Rundschau olvassa, egy olyan organumot ismer meg, amelynek hirdetési része éppen annyira érdekes, mint amennyire szellemi része tanulságos és konstatalnia kell: az elkedvetlenítő jelek ellenére is van Németországban aktív zsidó kollektívum a közélet széles rétegeződésével. Szinte kedvet éreznék úgy bemutatni egy ilyen lappéldányt, mintahogyan az ember egy könyvet ismertet. A bevezető rész rendszerint lendületesen megírt vezércikk, amely cionista szempontból nézi a helyzetet s oda-konkludál, hogy Palesztina az egyetlen megoldás. A főlap rendszeresen közli Martin Buber Beck berlini főrabbi és más kimagasló zsidó szellemiségek cikkei. Állandó rovata van a palesztinai állapotok ismertetésére a német zsidóság szervezkedési mozgalmaira. Ez utóbbi rovatból állapítjuk meg, hogy nap-nap után előadásokat, koncerteket tartanak a legkülönbözőbb német városokban a zsidó egyesületek. Külön rovata van a sportnak. Szinte bámulatos, hogy Németországban mennyire virágzik a zsidó sport minden elnyomatás ellenére is. De legbeszédesebb a hirdetési rovat. Nem ismerem a pronon-szirozott hitlerista napilapoknak, a Völkischer Beobachternek és az Angrifffnek hirdetési rovatát, de azok a lapok, amelyek bejárnak hozzánk, mint a Frankfurter Zeitung vagy Berliner Tagblatt elbujhatnak e nem napi hirszolgáltatásra beállított lap hirdetési anyaga mellett. Kezdve eljegyzési és halálozás; hirektől álláskeresőstől és állás kínálattól, hotelek, penziók, kabarék, vendéglők, mozik hirdetéseitől, szállítmányozó társaságok és hajózási vállalatok hirdetéséig minden sorból kiérzem könyvnél, vezércikknél is jobban a német zsidó élet kaleidoszkopszerűségét, változásait, letörését és újra éledő életkedvét. Van Németországban zsidó élet és hogy még romjaiban is ilyen gazdag és sokrétegeződésű, mutatja, hogy milyen lehetett valaha.

Van Németországban zsidó élet, ujrakezdés, különös és szokatlan rügyfakadás formájában. Árnyéka annak ami volt. Valamilyen kényszerformában indult ez az élet és a sziklák között is gyökeret ereszt. Ez a zsidóság sorsváltozása első esztendejének a mérlege. Sovány, de nem reménytelen; primitív, de vigaszt nyújtó. Van.

A ZSIDÓSÁG MYTOSZA

Írta: DIAMANT IZSÓ alelnök tv., Cluj.

A magyar irodalom egyik remekművének, az Ember tragédiájának renaissanceát látjuk. E könyv az emberiségnek közkinségévé fog válni, mint a Faust. A zsidóságot azonban különleges érzelmi szempontok is kötik a műhöz. Hiszen alapgondolata a legszebb ótestamentumi legenda: az ember mitoszának megszületése és ezt az alapeszmét abban a megfogalmazásban a zsidóság szent könyve adta Madách Imrének. Az ember tragédiája időszerűvé teszi számunkra, hogy beszámoljunk egy műről, amely évek óta Diamant Izsó tv. fiókjában fekszik és bizonyára rövidesen napvilágot is lát. Kéziratból ismerjük e könyvet. Előttünk fekszik a kézirat és mellette hatalmas képanyaga, amelyet a szerző művének gazdagítására gyűjtött össze. A könyv behatóan foglalkozik azzal a kérdéssel, amely a művészeket is minduntalan izgatta: az első emberpár bűnbeesésének problémája. Szóval a madáchi probléma. Hogyan látták és ábrázolták különböző korok művészei Ádám és Éva mitoszt. Diamant tv. könyve nagy szellemi felkészültséggel ezzel a kérdéssel foglalkozik. A szerző engedelmével kiszakítunk e könyvből még csak nem is egy fejezetet, csak egy összefüggő gondolat sort, amely a zsidó nép mitoszának eredetével foglalkozik.

*

A tudomány mai állásánál bátran állithatjuk, hogy minden népnek van mytosza, vagy helyesebben: minden nép alkotott mytoszt, és majd minden népnek van teremtési mytosza is. „A mytosz volt a nyelvvel együtt az emberi elme első megnyilatkozása.”¹ Néhol ugyan elveszett, másutt eltorzult, össze, — vagy beleolvadt más népekébe, de valamikori létezése ott sem tagadható. Legkönnyebben természetesen a művelt népeknél mutatható ki a mytosz, ahol írott nyoma maradt, ha nem is mint mytoszt ismerték és őrizték e hagyományokat, hanem a legtöbb esetben mint az illető nép történetét, előkelő és származásának dokumentumát.

A zsidó nép mitoszának vizsgálatát megkönnyíti és fenti állítást megerősíti az ótestamentum, amely a szükséges adatokat két variációban is nyújtja, — sőt alaposabb vizsgálatnál három, különböző eredetű és értelmű mytoszt is hámozzhatunk ki e látszólagosan egyöntetű szövegből. A teremtési mytosz is több változatban áll fenn csupán ez egy népnél is; ezek írott és szóbeli hagyományokból származ-

¹ Goldzieher, Über den Mythos bei den Hebräern (6. lap.)

tak át oda és a maguk részéről viszont a legközvetlenebbül a nép fantáziájából táplálkoztak.

Az egyik verzió szerint Isten (Elóhim) a világot hat nap alatt teremtette, még pedig chaoszból. Tehomból. Az embert, a férfit és a nőt Isten a teremtetési mytosz szerint a hatodik napon teremtette.

A másik verzió szerint száraz, terméketlen földön sem fű sem bokor nem él még, és egymásután teremti Isten (Jáhve) a vizet, a férfit, a fákát, az állatokat és végezetül az asszonyt, akiben a férfi örömujongva ismeri fel azt a lényt, aki „csont az ő csontjából és húsa az ő húsból és akiért a férfi elhagyja atyját és anyját, hogy egy testté váljon vele.“

A harmadik verzió töredékei szerint az Éden-kerti ártatlan légkörben éltek az első emberek, — nemi ösztönről nem tudtak, ennek megismerésére csak azután került a sor.

Ha ezt a harmadik verziót nem is tartanók teljesen különállónak és függetlennek az előbbi két változat valamelyikétől (és első sorban a szintén Jáhvisztikus másodiktól), mindenesetre el kell ismernünk, hogy itt utólagos toldások történtek és hogy e változatoknak egymásmellé helyezése is késői keletű. Tekintettel arra, hogy az eredeti szövegben a mytoszok kétfélesége már azáltal is jut érvényre, hogy az egyik mytosz a teremtető Jáhve-istennek nevezi, a másik pedig csak röviden Elohimnak, Istennek, külön-külön kell foglalkozni e mythoszok mindegyikével. Staerk² a Jáhvista szöveg eredetét a K. e. 10. századba helyezi, Maurenbrecher³ a K. előtti 9. és 10. század közé, — kimutatván róla, hogy a második verzió csak Kanaán terméketlen földjén keletkezhetett, a harmadik verzió eredete Mezopotámia termékeny földje, — míg az első legkésőbb származott át a Genesisbe, azt nyilván Babyloniából hozták magukkal.

Mivel az ember nem legtükéletesebb formájában mutatkozott be eredete első stádiumában, nem is hozhatott magával egy tökéletesen kifejtett vallást sem. A monotheismus sehol és sohasem lépett fel spontán, hanem mindig csak úgy, hogy a politheismus előzte meg, — viszont a politheismust Goldzieher szerint a mytologiai korszak előzte meg, — Westermarck, Wundt, és Freud szerint pedig a Tabuismus és Totemismus kora. Magukban véve ezek egyike sem jelent vallásbeli állapotot, de ennek előkészítői.

Goldzieher nagyon határozottan és világosan kijelenti, hogy „Die täglichen Naturerscheinungen, der Wechsel von Licht und Dunkel von Regen und Sonnenschein, und was diese Wechsel begleitet: was der alte Mensch hierüber gesprochen, das ist Mythos. Es ist psychologisch unmöglich, dass die früheste Tätigkeit des menschlichen Geistes etwas anderes gewesen sei, als die!“

Foglalkozása és természete szerint magyarázta a primitív ember a neki megnyilatkozó első természeti jelenségeket, a nappalt és az éjet, a napot és a holdat, az esőt és a villámot. A forró égőv nomád pásztorai a hűs éjjelt szerették, amikor vándorolhattak és nyájuk részére füben gazdag legelőket kereshettek és szerették az esőt, mely legelőiket termékenyítette, — míg a vizekben gazdag földművelő népek a mindent megtermékenyítő napot szerették és imádták. Ennek megfelelően a zsidó mytosznak majd minden rokonszenves hőse az éj és a felhős ég személyesítője; Noach jelenti „a pihenőt“, —

² Die Entstehung des alten Testaments.

³ Biblische Geschichten.

Abrahám az „éjszakai eget“. Jákob jelent, „az éjjelt“, — míg Ezsau, Lában, Kain naphősök. A nevek és amit róluk az ótestamentumi szöveg megörzött, Goldzieher fényes etimologiai magyarázataival fedik feltevéseit a mytosz eredetéről. Jákob születésekor megfogja Ezsaunak a sarkát, az éjjel a solarikus értelmű vörös szakállu Ezsaulnak, vagyis a napnak a sarkát. Jákob küzd (az ismeretes mytosz szerint) a felkelő nappal; Skhem megszőkteti Jákob leányát, Dinát, a felkelő napot a hajnalhasadás; Kain testvérgyilkossága is tisztán természeti erők egymás elleni küzdelmét személyesíti, miként a Dávidnak tulajdonított győzelem az óriás felett és Simson nagy tettei is mind kivétel nélkül solarikus mytoszból erednek, melyekkel a nép később öntudatlanul kedvenc hőseit ruházta fel. Ádám vagy Edom, szintén solarikus hős és annyit jelent, hogy a „vörös“, azaz a nap, miként a görög mytosz is az ősanját Pyrrhának, a vörösnek nevezi. Az oly gyakran szereplő kigyó mytoszi értelmezés szerint villámot jelent, mely a napot elnyeli, máskor „a nap sugaraival, nyílaival megöli a menekülő kigyót, az elnyúló szörnyet“ (Jezsaiás XXVII.), másutt: „a nap leheletével derüssé teszi az eget, s keze megszöbi a menekülő kigyót“. (Hiob.) Gyakran ruházta fel a zsidó napellenes mytosz a kigyót, a villámot, mely a napot elnyeli, furfanggal, okossággal, sőt bölcsességgel, aminek legékeőbb bizonyítékát a kigyónak a teremtetési mytoszban osztályrészül jutott szerepében láthatjuk.

A zsidó nép sokáig görcsösen ragaszkodik kedvelt nomád életéhez és megveti a földművelést, mely a teremtetési mytoszban is büntetésként jelenik meg: a földművelést nem tekintették fejlődésnek, hanem alacsonyabb rendű foglalkozásnak. Ez természetesen befolyásolta mytosz-képzésüket is, miáltal nem csupán a solarikus hősök voltak azok, akik kedvezőtlen színben tűntek fel, hanem azok is, akiket ezen foglalkozással valami vonatkozásba hoztak, tehát a városalapítók is, a szerszámok készítői stb. is. — A zsidó teremtetési mytoszhoz oly hasonlatos kalabari mytosz szerint az első emberpár nagy bűne az volt, hogy szerszámokat használtak a föld termékenyebbé tétele céljából. A nomád élettől való eltávolodás Goldzieher szerint itt is, ott is súlyedést jelent, még ama népeknél is, melyeknél a nomádság kulturafokát sem érték el. Természetes, hogy ezzel szemben a zsidó történelem legrokonszenvesebb hősei Ábel, Jakob, Mózes, Dávid stbék, nemcsak az éj személyesítői, hanem egyben pásztorok is voltak.

Mikor a mytosz-képző tehetség megszűnik és a nevek szó szerinti értelme már-már elveszőben van a tudatból, azaz a fejlődésnek egy bizonyos fokán, melyet talán úgyis jelölhetnénk meg, hogy a természeti jelenségeket helyesebb és természetesebb uton tudják megfejtetni és bizonyos tudatos, vagy öntudatlan lépések tételnek a vallás felé, akkor kezdődik az, amit Goldzieher a mytosz-szereplők individualizálásának nevez. A tudatból elvesző elnevezések, melyek közül több is synonym volt, személyesítik azt a fogalmat, tárgyat, természeti jelenséget, melyet előbb kifejeztek. Noach, Jakob, stbék már nem különféle elnevezései az éjjelnek, Jiftach, Edom, Kain stbék a napnak, Leviathan és Nechustan, a villámnak, a név valódi jelentése elkallódik és mindegyik külön-külön emberi vagy emberfeletti csodás tulajdonságokkal felruházott egyéniséget, személyt, istent jelent és megeli helyét a vallás vagy a történet idők felett lebegő historiában.

Még a bírák és próféták korában is gyakori az a szokás, hogy a nevek fogalmat vagy gondolatot szimbolizálnak. Hoseas és Jezsaiás próféták egész gondolat-komplexumot adnak gyerekeiknek nevekül,

ami nyilvánvalóan arra vall, hogy kiérették a régi történelmi nevek szimbolikus értelmét, melyek eredete felől téves véleményük lehetett. A természeti erőnek és jelenségeknek személyesítésével és mytoszi értelemben vett használatával ma is találkozunk még a népnél és a költőnél, akikben megvan a gazdag és merész gyermeki fantázia, hogy hasonlataikban és költői képeikben tudatosan személyesítsék és egymás elleni küzdelemre szembesítsék a természeti jelenségeket. Petőfi „a sivatag viharát és a villám sárga kigyóit” küldözgeti Arany Jánoshoz, — és Arany János Toldijában az éjről írt, amely „csakhamar beronta, s az eget és földet bakacsinba vonta”.

A másik irány, mely a tabuismust és a totemismust mondja a vallás előtti (a mai értelemben vett vallás előtti) állapotnak, a pszichológia és lélekanalízis segítségével igyekszik a csoda és mytoszelem felépését magyarázni. A tabu és totem, melyet Wundt a legrégebb megíratlan törvénykodexnek nevez, Freud szerint „még a kiváltságos osztályok érdekeimél is mélyebben erednek, ott, ahol a legkezdetelegesebb és egyben legállandóbb emberi ösztönök erednek, a démonikus erők hatásától való félelemben”. Ezek érthetetlenül szigorú és kíméletlenül terrorizáló voltuknál fogva, a csodák helyén valami misztikus és egyben démonikus erőt ismertek még csak, — melyek tiltottak és parancsoltak, de miérten nem ismertek és etikával nem bírtak. Bebizonyíthatóan számtalan ilyen tabu létezett és létezik ma is a zsidóknál; így az ételtilalmak legnagyobb része is csak tabu-tilalmon alapszik.⁶ Ilyen tabu volt a teremtési mytosznak az a tilalma is, hogy „a jó és rossz tudásának fájáról ne egyél, mert amely napon eszel róla, meg kell halnod”. (Madách: E két fát kerüld, kerüld, más szellem őrzi csábgyümölcseit.) A genesis többretegű mytoszának megfelelően egyhelyütt csupán egy fáról, „a jó és rossz tudásának fájáról” van szó egy másik helyen azonban az élet, azaz örökélet fáját is találjuk; egy kétségtelenül későbbi eredetű hagadabeli toldás szerint pedig a szőlő volt a tiltott gyümölcs.⁷ A rangörögök és a germánok mytosza ismeri ama csodás fákat, melyek gyümölcsének élvezete az isteneknek örök ifjúságot biztosított. (Madách: Ettől örökifjú leszen kecsed.) A mytosz vonatkozó része tehát úgyis volna értelmezhető, hogy e tiltott gyümölcsök isteni eledelül szolgálnak; emellett szól az is, hogy isten felkiált: „az ember egyenrangú lett velünk!” (Többszámban.) Vagy pedig úgy értelmezhető, hogy isten őket attól féltette, hogy más, iránta ellenséges hatalmak bűvkörébe esik, mint azt Madách idézett mondásában is vallja.⁷ Ez utóbbi feltevés a világ teremtetését megelőző különféle istenek és istenségek közötti harcra utal, mely harcokat a babyloni és görög mytoszok őriztek meg legtökéletesebb formában, amelynek nyomait azonban a zsidó teremtési mytoszban is fellelhetjük. Igen gyakran találkozunk az egymástól teljesen elütő vérmérsékletű és természetű népeknél a teremtési mytoszokban az istenek ama féltékenységgel is, hogy az általuk teremtetett emberek túl jól sikerültek, — vagy pedig valamelyik cselekedetük vagy törekvésük révén az istenekhez hasonlóakká kezdtek válni. Ezen emberek aztán ezért szenvedték el büntetésüket, az édenkertből való kiűzetést, a vizözönt, vagy a teljes megsemmisülést.

⁶ Freud. Totem und Tabu.

⁷ A tabu héber equivalentje Schweiger Lázár főrabbi szerint „tume” és nem mint Freud mondja „kudeusch”, amely utóbbi szentet jelent.

⁶ Goldzieher u. o.

⁷ Más szellem őrzi csábgyümölcseit.

Móra Ferenc és a zsidóság.

Móra Ferencnek, a nemrégiben elhunyt kiváló magyar írónak emlékeztétét ujitotta fel a cluji Salom páholy. Móra Ferenc progresszív gondolkodású író volt, aki a magyar ellenforradalom idején bátran a zsidóság mellé állott és egy életen keresztül küzdött a filoszemiták kevés számú frontján. Ligeti Ernő tv. Móra Ferenc életéről, küzdelmes pályájáról beszélt, írásait, könyveit ismertette. Az előadó Móra Ferenc írói kvalitásainak fő érdemét a magyar nyelv nagyszerű kezelésében és páratlan humorában véli felismerni. Apróbb intímebb részleteket közölt Móra életéből, melyek mélyen bevilágítanak a meleg szívű nagy magyar író életébe. Dr. Kertész Jenő elnök tv. Móra Ferencnek a zsidósággal való kapcsolatairól beszélt és többek között a következőket mondotta:

Kisebbség nagyobb megszakitásokkal évek óta gyakoroljuk a világ eseményeinek magunkszereűen regisztrálását. Így akarjuk közös nevezőre hozni a tvek láncát, azonos elgondolásra és emelkedettségre, hogy emberibb emberré legyünk. A szellem, kultúra, szociális világ forgása kerül így filmre és pergeti a krónikás ugy ezen világ fényét, mint árnyékát is. Így pergetjük le a szellem ujjászületése mellett nagy szellemek elmúlását is. Nem csupán elparentáló jellegű tehát a mai krónika sem. Mi rajta tartjuk kezünk az élet ütőerén és mint élénk szeizmografok érzékenyen, fogékonyan vesszük fel és így adjuk is tovább az életnek bennünket BB-keretben érdeklő vonatkozásait. Egy nem zsidóról, egy nem románról, hanem egy magyar keresztényről emlékezzünk meg, tvek. Nem hatalmasról, nem a politika boszorkánykonyhájának alkímistájáról, hanem egy íróról, a gondolkodás, kifejezés, a hatás páratlan mű-

vészeről, az elnyomottak bátor, mitől sem visszariadó védelmezőjéről, érdekeik propagandistájáról szól az ének, a tudomány őszinte harcosáról.

Egy ember, ki családos, gyermekes köztisztviselő létére mindent veszélyeztetve, teljes farbat mutatva az ellenségnek, a legnagyobb veszély idején felajánlja szolgálatát a kurzus által halálraítélt szk-lapnak, a Világnak és annak homlokán ország-világnak hirdette, hogy egy vagyok az üldözöttekkel! Hiába kísérelték meg elszípkázni más-hova, hol nincs veszély, de van többszöröse az anyagiaknak és a hivatalos elismertetéseknek. Még csak nem is említette meg a visszautasítást és csak hosszabb idők után máshonnan tudták meg és a drága ember a köszönetet vérig sértve utasította visza: „Hát minek tartotok ti engem?” Egy író, ki halhatatlan szeretettel emlékezett meg a paraszti szücs apáról és a kenyérsütőgető anyáról és minden lehető alkalmammal emléket állított nekik, egy író, kinek tolla a magyar parasztot, a kisembert úgy örökítette meg, hogy a nagy francia szobrász sem jobban a calaisi polgárokat. És ennek a remekbe öntött típusnak egyetlen kitétele sem berzenkedik a fajok, nemzetek, válások ellen. Pedig mily élesen rajzolta ki a mindvégig élő megannyi paraszti és kisemberi típust. Egy még a fehér terrortól sem visszariadó, aranyelkű, vidéki író ellenállhatatlan és megcáfолhatatlan érvekkel védi meg a vogelfrei zsidót. Ha megírják a kultúra világtörténelmét, aranylapot kell kapjon a Vadem-bernek a zsidókkal való első tanulmányos találkozásának művész leírása. A kis preelemista unoka zsidózik, a nagy író szelid lelkének lelkezett egyetlen lánya, az anya „paraszat tesz a nyelvedre” büntető hadjárata átszeli-

dül az „apapa” zsidókról mesélésébe és felvonul benne a paraszti szűcs zsidó önmegdélja, a gyászban, bajban önként jelentkező jó szomszéd, az egyetemen éhező és szobabérrel el-elmaradó diáknak emberien segítő zsidó. És a csillagszemét álomra hunyó kis antiszemita azzal bucsuzik a Náci névre hallgató sündisznójától: „Jó éjszakát Nácikám, kedves zsidókám.” Egy-egy ily irás többet ér, mint megannyi ezer miting és prédikáció. És még hozzáteszi zárjelben a patriárka szelidségü, próféta meggyőződésü apapa, hogy drága druszája aztán ne haragudjék rá, ha felnő és az állam defétistát, veszélyes embert lát benne és nem kapja meg dijnoki alkalmaztatását, hogy már ily korán zsidóvédőként tüntette fel. Van-e gyilkosabb vágása az uralkodó kurzusnak, mint ez irásban?

Döblin Juden-Buchja.

Ez év tavaszán még Németországban adta ki Döblin tanulmányi kötetét *Unser Dasein* címmel. E könyv többek között a következő fejezet tartalmazza: még meddig lesz a zsidó nép — nem nép? Amikor Döblin e fejezetet írta még nem birt olyan égető időszerűséggel, mint abban a pillanatban, amikor a gyűjtemény megjelent. De a mű alámerült az események forgatagában. A „demokrata sajtó” vonakodott még a gleichsáltolások előtt a Dublin könyvéről írni.

Most az amsterdami Querido Verlag Dublinnek a zsidóságról irt fejezetét külön kiadta „Jüdische Erneuerung” címmel. A tanulmány két részből áll, a 2-ik részt a nyár folyam írta hozzá a szerző. Érdekes azonban, hogy Döblin nem tér ki ezuttal sem a német eseményekre, legfeljebb érinti őket. A könyv rezultátuma, hogy a zsidóság reméljen és várjon.

Dublin hangoztatja, hogy nem

ő a passzív, hanem a zsidó nép, amely megelégszik ennyivel. A renyhesség vádját a zsidó papokra keni, akik a háborus és aktív ősi népből „a legvalóságosabb keresztényeket formálták.” Mindennap rabszolga, sábeszkor király, gyöngé megoldás. A másik bűnöst a zsidó tehetősebbekben keresi, akik már az egyiptomi husos fazekaknál nagyon jól érezték magukat. Ebben az összefüggésben hallunk arról a római zsidó hitközségről, amely a spanyol menekültek közeledtére ezer dukátot ajánlott fel VI. Sándor pápának, ha a vándorlást megakadályozza. Semmiesetre sem érdektelen reminiscencia ez a jelenkorban.

De amikor Döblin a vagyont és a klerust teszi felelőssé a zsidó nép sorsáért, még mindig nem mond semmi jellemzőt e különös sorsról. Mert hiszen melyik nép sorsában nem játszott szerepet e két hatalom! Talán nem is szükséges századokat átvizsgálni, talán elég a három ghetto utáni nemzedék átvizsgálása, hogy a német zsidóság mai sorsának példáját megértsük. Minden egymás mellett volt, az asszimilálódni akarás és a nem asszimilálódni akarás, a harcoság és a „duckertum”. De semmi sem használt, semmit sem akartak elérni és ma nyilvánvalóbb mint valaha, hogy a zsidóság sorsát Európában nem önmaga, nem ez vagy amaz a vonása formálta ki. Olyan sorsüldözés érte, amelyben neki nem volt része.

Pontosabb annál a mindig bizonyolult kérdésnél: miért jött, ami jött, fontosabb az az időszerről kérdés, hogy minek kell történnie. Döblin, a híres zsidó német regényíró két javaslattal válaszol.

Először is „kisebbségi jogot és kisebbségi kötelezettséget” követel. Pontosan az a téma, amelyet most vitattak meg a nép-

szövetség hatodik bizottságában és amint köztudomású, az ellenmondások nem ideológiai természetűek; tehát ideológiai magyarázatokkal nem lehet kiküszöbölni azokat. Kizárólag a rosszakarat ellentmondásai ezek.

Döblin második javaslata is hasonló természetű. Ajánlja „az általános visszavonulást tömegtelepekre” amennyire lehetséges, a zsidók kivonulását nyugatról. Mindenekelőtt ő a nyugatafrikai portugál kolóniára gondol, Perura, Ausztráliára, mert Palesztina csak egy töredékét képes felvenni a zsidó népnek. Fájdalom e vonatkozásban sem lehet ideológiai alapra helyezkedni. A kolonizálás mint egyetlen helyes megoldás képzelgetik el. És ha megakadályozza valami, nem a vélemények bizonytalansága, hanem a pénznek hiánya akadályozza meg. Döblin javaslatai csak „baglyokat visznek Athénbe”, nem pedig pénzt Angolába, Peruba és Ausztráliába.

Ami pedig a zsidók kivonulását a nyugati államokból illeti, csak annyit lehet mondani, hogy ez a kérdés nem nagyon idősebb. Kevés valószínűsége van annak, hogy azok a zsidók, akik még nincsenek rákényszerítve és akik hazájukban jól érzik magukat, emigráljanak. És az külön kérdés, hogy a problémák könynyebben megoldhatók válnának azáltal, ha a kikényszerített emigráció folyamába még az önkéntesen távozók folyama is beleszakadna.

Richard Beer-Hoffmann David-trilógiája

A hetven felé közeledik Richard Beer-Hoffmann, osztrák zsidó költő, aki Hoffmannsthal mellett legjelentékenyebb képviselője volt a bécsi neoromantikának. Szinte csodálatos, hogy közel negyven évre visszatekintő írói pályája alatt Beer-Hoffmann csak néhány verset, drámát és

novellát írt. Ha csodáltuk a türelmet a nemrégiben elhunyt Wassermannnál, aki huszszor-harmincszor is átírta művét, mielőtt megjelentette, még inkább lehet csodálni az írói óvatosságnak, meggondoltságnak szokatlan jelenlétét Beer-Hoffmannál, aki egy sort sem írt le, amíg azt az idővel ki nem próbáltatta íróasztala fiókjában. Viszont az a kevés, amit az irodalom kapott tőle, felér akármelyik gyorsan dolgozó és népszerű író övrjével. Első drámája a **Graf von Charolais** remekmű; problémaköre kifejezéseinek szilárdsága a legmodernebb. Egy-egy verse, mint például a **Mirjam** altató dal a német líra legszebb termékei közé tartozik. Bennünket Beer-Hoffmann különösképpen azért érdekel, mert írói munkáinak fő lelki tényezője zsidósága és ezt a faji érzést, anélkül, hogy valaha is agitátorikus célra használta volna ki, a legművészebb formák között valósította meg.

Richard Beer-Hoffmann egy zsidó trilógiát akart írni és ennek előljáró kötete a **Jakobs Traum**-ja volt, amely pontosan harmincévvel ezelőtt jelent meg. Harminc évig kellett várni, amíg egy újabb kötet jelent meg: a **der junge David** (Fischer Verlag, Berlin.) Igaz, Beer-Hoffmann saját bevallása szerint tíz év alatt e drámai művén egy tollvonást sem ejtett, de ezalatt a tíz év alatt érlelődött benne a mű a művészi alkotások minden titokzatosságával. Közbe-közbe részletek jelentek meg a trilógia többi köteteiből is: a **König Dávid** és **Dauids Tod**ból, talán gyors egymásutánban — mondjuk tiztizenöt éven belül — megjelennek a további kötetek is. Egyelőre csak a **Junge David** van készen, hét képben és közel háromszáz oldalon.

A színmű egészen új felfogásban íratott. Nincs benne szó a közhelyszerű Goliát-győzőről, a

hárfapengetőről. A dráma tulajdonképpeni tartalmát az a néhány nap képezi, amikor Saul dicsősége elhalványodott és Dávid a trónra szállott. De ez a történet olyan keretekben van széttagítva, amely olyan széles, mint a zsidóság történelme. A zsidó história a darab epizód figuráin keresztül él, az a nyolcvan szereplő, aki feltűnik és elmarad, egy-egy szilárd építő kő a királyi sors monumentális építményéhez. Buber nagyhirű biblia fordításáról mondják, hogy igazán csak akkor érvényesül, ha mellé tartjuk az eredeti héber szöveget. Richárd Beer-Hoffmann új művének szépsége is akkor érvényesül igazán, ha magunk elé hallucináljuk az egész biblia hőskort, minden történéssel együtt. Ez a mű mint minden dráma, pszichológiai jellemábrázolásnak indult. De a szerző féltékenyen vigyáz arra, hogy a korfestő momentumok a legpontosabbak legyenek, megfeleljenek az archeológiai kutatások eredményeinek. Ebből is látszik, hogy a mű Dávidon keresztül, hibátlan kortörténelem is kívánt lenni.

Dávid és kortársai a dráma prologusában Israel nemzetségeinek hordozóivá válnak. A prologus voltaképpen nem más, mint felolvasása Ruth könyvének, amelynek gondolatsorain a szerző nem sokat változtat, csak a költői képzetet színes vízióival, az aranykalásztengerral, Beth Lechem holdfényben szikrázó halmaival egészíti ki és eleveníti meg. A száz éves Ruth, aki több ízben előfordul a műben, szimbolikus jelentőségre tesz szert. Ő ad tanácsot Dávidnak a döntés bizonytalan órájában. Dávid, a forradalmár, a száműzött a filiszteusok királyának szolgálatába lép. Az uralkodó felszólítja, hogy saját népe ellen fogjon fegyvert, a király ellen vezesse a sereget, aki száműzte őt

és akit még mindig szeret. Érzéseinek homályos pítvarában az ősök intelme hangosodik fel: Légy hű! És már tudja, hogy hűnek kell lenni még akkor is, ha ezért nagy áldozatot kell hoznia. Királyi korona várna rá Hebronban, de ő nem habozik, egyedül rendeli magát alá a filiszteusok akaratának. Az utolsó pillanatban megsegíti az isten. A filiszteusok királya bizalmatlan vele szemben — ezt a bizalmatlanságot Dávid az öröm kitörő sikolyával fogadja — a filiszteus elűzi magától és Dávid visszasodródik népe poraiba. Végre szabad, cselekedhet belátása szerint. Most meghal szeretett felesége Machah, a kiráyleány. Vad fájdalomában Dávid mindent el akar vetni magától, ami eddig vonzotta és a magányosságba akar visszavonulni. Semmi rábeszélés, szülőföldjének hívó szözeata nem tudja visszatartani elhatározásától. És most megjelenik utolsó ízben is Ruth. A késői unoka előtt most először válik nyilvánvalóvá, hogy miben is áll tulajdonképpen „kiválasztott” volta. Most azután végérvényesen elhatározza, hogy a sulyos korona terhet magára veszi.

Dal a hűségről — így lehetne leginkább néhány szóval jellemezni e megragadó színjátékot. A hűség jelképe a magányos endori asszony — milyen mesteri tollal varázsolta át Beer-Hoffmann az endori hirhéd boszorkát, aki csak a sírokra, virágzó fáira és elaggott, vak kutájára vigyáz. A hűség jelképe a tizenégy éves Uriah és hű a fiatal sülvényhad, Juda „szent tavasza”. A hűség, a zsidó hűség gyönyörű allegóriája ez a könyv.

Stefan George és a zsidók.

Az ujnómetek nagyra vannak, hogy a minap elhunyt Stefan George tulajdonképpen az ő, a nemzeti szocializmus költője. Kétségtelenül George igen nagy

költő volt, egészen különös, magányos és zárkózott egyéniség és a tömegpszichológia körébe vágó kutatási anyag, hogy ezt az izgvérig arisztokrata és esztéta egyéniséget miként lehetett átfejtetni a német faji gög nemzeti költőjévé. Georgenak bizonyára nincs része ebben. Ő nem törekedett ilyen kétes értékű babérokra, az új rendszertől nem fogadott el semmiféle állást sem. Akadtak ugyan műveiben homályos profécia, Nietzsche természetű megnyilatkozások, — ezekbe olvasta be az írókban annyira szegény „hivatalos” német irodalom a maga forradalmi aspirációit. George esete tekintetében nagyon hasonlít az Ady Endrééhez, akit ugyancsak a zsidók karoltak fel, aki maga is át tudta érezni szíve teljes melegével a „bélyeges sereg” minden fájdalmát és tragédiáját, mégis volt egy korszak a magyar irodalomban — helyesebben a magyar politikában — amikor Adyt jobboldali magyar ideológiák költőjévé sajátították ki. Am legyen George pillanatnyilag a nemzeti szocialista forradalom Tirtajisa. Még akkor sem lehet megfélekezni arról, hogy George pályafutásának elején megértetlenül állott s néhány zsidó intellektuel, néhány író jóbarát ismerte csak fel munkásságának horderejét. George-t Németországban elhunytá alkalmából, mint a ma Goethejét emlegették, Goethehez annyiban is hasonlít, hogy Goethe népszerűsítését is a zsi-

dók készítették elő a zsidó szalokban mutatottak reá — azonban sok „nemzeti” akadémikussal — hogy Goethe a jövő csillaga.

Manfréd Adler:

Chaim Weizmann, a zsidó államférfiu. (Masada zsidó klub kiadása Cernauti, 1933.) Teljesítmények, eredmények, amelyeket pusztán kézzel érte az ember, mindig elragadtatták a tömegeket. Weizmann mandátummal és mandátum nélkül vezére a világ zsidóságnak, megtalálta helyét eme nagy férfiak sorában, és részt kért magának a világháború és a békekötések történetéből. Az ő ösztönzése nélkül talán nem is jött volna létre a Balfour-deklaráció sem. Mielőtt Weizmann „tárgyalóképes” lett volna, szegényes, nyomorúságos mult állott mögötte. A pinski zsidó gyerekek előbb fel kellett küzdenie magát a manchesteri egyetem tanszékebe, Weizmann, a kémikus a politikában is szerencsés ötvözetet talált: a zsidóság cionista célkitűzéseit felbonthatatlan kémiai kötélekbe hozta az angol világhíradalom politikai céljaival. Mint bölcs ember előtt világos, hogy csak elindítója volt a mozgalomnak, de senki sem tudja, hogy in the fullness of time, az idő sodrában mit hoz a jövő? Egyelőre Weizmann milliós tömeg energiája számára szerzett teret és lehetőséget, hogy népi erőket a legalaposabban kifejezésre juttassák.

KÜLFOLDI BB-ÉLET

Orient.

Az Orient nagypáholy 1933. nov. 2., 3., 4. és 5-i disztriktközgyűléséről kiadott 60 nyomtatott oldal terjedelmű jegyzőkönyvből kitűnik, hogy a disztriktnek az egyiptomi és bulgáriai nagypáholyok különválása után 12 páholya van. A damaszkuszi pá-

holy megbízást kapott egy páholy létesítésére Bagdadban. A közgyűlés tárgyalásai azoknak a nehézségeknek a jegyében zajlottak le, amelyek a disztrikt összezsugorodása következtében állottak elő. Végül azonban győzött a tv-ek optimizmusa. A nagypáholy „Hamenora” című folyó-

irata általános sajtóorganumként fog a jövőben megjelenni. Niego nagyznök tv. 70-ik születésnapja alkalmából a nagypáholy jutalomdíjat létesített, amelyet az a páholy nyer el a disztrikt közgyűlésén, amelyik a legtöbb érdemet szerezte magának a BB-munkában.

Lengyelország.

A lengyel disztrikt nagyznök, dr. L. Ader tv. 1934. január 28-án ünnepelte 70-ik születésnapját. A krakui „Solidaritas” páholy ez alkalommal ünnepi ülést tartott, amelyen a BB-Rend számos kiváló vezetőegynisége vett részt.

Palesztina.

Dr. Hugó Bergmann tv., a jeruzsálemi egyetem filozófiai fakultásának docense és az egyetemi könyvtár igazgatója, a múlt év végén töltötte be 50ik életévét. Dr. Bergmann tv. 1883-ban született Prágában, ahol már diák korában előharcosa volt a kulturcionizmusnak és a hebraizmusnak. Főbb munkái a „Jawne und Jerusalem” (Berlin, 1919.), „Worte Mosis” (Minden, 1913.), „Kiddusch Haschem” (Leipzig, 1913). 1927-ben Jeruzsálemben adott ki egy terjedelmes héber nyelvű tanulmányt Kant-ról. 1920-ban történt Palesztinába való kivándorlásáig dr. Bergmann tv. a prágai egyetemi könyvtár tisztviselője és a „Praga” páholy tagja volt.

Bulgária.

A nagypáholy és a bulgáriai zsidók központi konzisztoriuma együttműködésével akció van folyamatban egy alap létesítésére, amely németországi zsidó gyermekeknek a palesztinai mezőgazdaság és kézműipar számára való kiképzését van hivatva lehetővé tenni. A bulgáriai zsidóság nehéz anyagi viszonyai dacára

remélik, hogy sikerülni fog 30 ifju 2 éves kiképzéséhez szükséges összeget felhozni.

Csehszlovákia.

A csehszlovákiai disztrikt szemléjének januári száma egy cseh nyelvű bevezető cikk után dr. Sámuel Steinhertz egyetemi tanár tv. történelmi tanulmányát közli a cseh zsidóságnak egy 1563-ban happy enddel végződött, de történelmi katasztrófának indult eseményéről. I. Ferdinánd császár száműzte a csehországi zsidóságot, augusztus 24-ig jelölve meg a szabad elvonulás végleges terminusát. Több intervenció történt a császárnál a végzetes rendelet visszavonása érdekében, a császár azonban hajthatatlan volt, sőt később fiainak is megtiltotta, hogy a zsidók ügyét többé szóvá tegyék előtte. Ebből arra következettek, hogy a császár esküt tett a zsidók kipusztítására és Mardochai Kohen, a nyomdász, egyenesen a pápát kereste fel, hogy oldja fel a császárt az eskü alól. Semmilyen történelmi adat nem bizonyítja, hogy a császár valóban esküt tett volna. Mardochai Kohen intervenciójából azonban a pápai udvarnak tudomására jutott Ferdinand császár szándéka és IV. Pius pápa maga igyekezett eltéríteni szándékától a császárt. Levelet intézett hozzá, amelyet Mardochai Kohen kérésére általa küldött a császárhoz. Mardochai Kohen lóháton, éjjel nappal nyargalva tette meg az utat a sorsdöntő levéllel, amelynek meg is volt a kívánt eredménye. A császár előbb nyolc hónappal, később további hét hónappal halasztotta el rendelete végrehajtását. A második terminus lejártakor Ferdinand már volt az élok sorában, fia. II. Miksa császár pedig tovább engedélyezte a zsidók csehországi tartózkodását. A szemle összefüggő tanulmányban ismerteti az ujab-

ban megjelent zsidó vonatkozású könyveket, így Thomas Mann „Die Geschichten Jaakobs“, Franz Werfel „Die vierzig Tage des Musa Dag“ és Max Brod „Die Frau, die nicht enttäuscht“ című könyvét. Ezek közül az elsőről szemlénk előző számában közöltünk mi is ismertetést, az utóbbiakra vissza fogunk még térni. Tanulmányt közöl még a szemle S. I. Agnon írói munkásságáról és az új héber irodalomról abból az alkalomból, hogy a 45 éves író gyűjteményes munkái a berlini Schocken cég kiadásában négy kötetben megjelentek. Végül meleg szavakkal parentálja el a szemle dr. Heinrich Rosenbaum exelnök tv.-t, a Bohémia páholy volt elnökét, aki egyik legaktívabb és legkiemelkedőbb egyénisége volt a csehországi disztriktnek. Dr. Rosenbaum exelnök tv. 78 éves korában hunyt el.

Németország

A német disztrikt januári szemléjének első oldala a disztrikt nagy halottai, dr. Hugó Kuznitsky disz-nagyalnök tv. és dr. Alfred Goldschmidt nagytitkár tv. emlékeztetének van szentelve, akikről szemlénk más helyén mi is kegyelettel megemlékeztünk. Jakob Wassermann a kiváló író és esztéta Julius Bab parentálja el a szemlében. A német zsidóság kulturális vitalitására jellemző, hogy a sorában beállott tragikus fordulat óta még nagyobb odaadással ápolja és fejleszti kulturális értékeit, mint azelőtt. Ennek a jelölül tekinthető dr. Willi Aron tv. „Gefühl und Idee in der Musik“ című cikke is a disztrikt szemléjében. A disztrikt vezetősége a szervezeti munka keretében is súlyt helyez a páholyok

kulturális tevékenységének fokozására és utasításokkal látja el ebben a vonatkozásban a páholyokat. „A Ben Britnek — írja a disztrikt vezetősége az egyik körlevélben — alaposabban meg kell ismernie a zsidóság szellemi értékeit, népének dicső történetét, tanainak tisztaságát, szociális törvényeit és az emberiségért a különböző korszakokban felmutatott teljesítményeit. A Ben Britnek tudnia kell, hogy mily értéket jelent a számára a zsidóság, akkor szívesen fog a zsidóságért áldozatot hozni és fájdalmat elszenvedni, annak felismerésében, hogy érdemes zsidónak lenni.“ A körlevél gyakorlati utasításokat tartalmaz előadások, beszélő ujságok, művészi estélyek, stb. rendezésére, az ezekhez szükséges anyag bő ismertetésével. A szemle további részében az emigrációban élő német zsidóság helyzetéről közöl ismertetést.

Amerika

A losangelesi páholy évforduló ünnepélyén, amelyen több mint 700 tv. vett részt, Emil Ludwig tartott beszédet, aki többek között a következőket mondotta: „En egy elveszett gyermek vagyok, aki visszatért családjához; Izráelnek egyre több-több elveszett gyermeke tér vissza a közösséghez“.

Az amerikai B'nai B'rith Magazin novemberi számában Alfred M. Cohen tv., a Rend n. é. elnöke, felhívást intéz az amerikai tv-ekhez, hogy jelentkezzenek azok, akik hajlandók volnának németországi zsidó gyermekeket családjukba fogadni.

A Rend elnöke reméli, hogy meg fogja kapni a bevándorlási engedélyeket ezeknek a gyermekeknek a számára. A gyermekek ezreinek lehetne ily módon nyugodt életet és tervszerű nevelést biztosítani.